
Forord

Statskonsult har siden 2001 bistått i evalueringen av informasjonssatsingen i forbindelse med Opptrappingsplanen for psykisk helse. Informasjonsstrategien ”Noe å snakke om...? 1999-2006” ligger til grunn for satsingen. Statskonsult utga rapporten ”Snakk med oss! Evaluering av informasjonssatsingen i forbindelse med Opptrappingsplanen for psykisk helse i 2002, rapport for tiltak rettet mot barn og unge i 2001 og Verdensdagen i 2001 og 2002.”

Rådet for psykisk helse har utarbeidet et undervisningsopplegg om psykisk helse for bruk i ungdomsskolen. Opplegget er testet ut på fem skoler. Dette notatet er en evaluering av dette pilotprosjektet.

Statskonsult takker Rådet for psykisk helse for et godt samarbeid i forbindelse med evalueringen og Sosial- og helsedirektoratet for gode innspill i utarbeidelse av notatet.

Notatet er skrevet av seniorrådgiver Kjetil Hillestad og rådgiver Lisbeth Udland Hansen.

Oslo, april 2003

Arne Simonsen
assisterende direktør

Forord.....	1
1 Om prosjektet og evalueringen	5
1.1 Bakgrunn	5
1.2 Mål	5
1.3 Metode, utvalg og målgruppe.....	5
1.4 Faglig grunnlag for evaluering av undervisningsopplegget.....	5
2 Spørreundersøkelse til elever og lærere	7
2.1 Hovedfunn fra spørreundersøkelsen.....	7
2.2 Hvor går grensen mellom psykiske problemer og hverdagsproblemer? 8	
2.3 Har prosjektet vært lærerikt?.....	13
2.4 Hvordan ønsker elevene å jobbe med prosjektet?.....	17
2.5 Elevenes holdninger til psykisk helse	21
2.5.1 Egen psykisk helse	23
2.5.2 Lojalitet	23
2.5.3 Takle det selv eller søke hjelp	23
2.5.4 Bli de friske.....	24
2.5.5 Opplevelse av kunnskap om muligheter for hjelp.....	24
2.5.6 Tillit til hjelpeapparatet	25
2.5.7 Venner med psykiske problemer	25
2.5.8 Hvor vil de skaffe seg informasjon	27
2.5.9 Hva ville de gjort om de hadde behov for hjelp	28
3 Resultat fra lærerundersøkelsen	30
3.1 Pedagogisk opplegg.....	30
3.1.1 Temaer og læreplan	31
3.1.2 Ulike undervisningsformer.....	32
3.1.3 Samarbeid med andre lærere og fag opplegget er brukt i	35
3.1.4 Hvor fornøyd med opplegget	37
3.2 Måloppnåelse	39
3.2.1 Praktisk tilrettelegging og måloppnåelse	40
4 Funns fra telefonintervjuene	42
4.1.1 Generell tilfredshet.....	42
4.1.2 Misnøye med gjestelærer blant elevene	42
4.1.3 Bedre oppfølging av lærerne?	42
4.1.4 Behov for kompetanseutvikling, kurs eller veiledning?.....	43
4.1.5 Undervisningspermens ”fysiske tilstand”	44
5 Vurdering av prosjektet.....	45
5.1 Godt prosjekt	45
5.2 Lidelser eller sykdom?	45
5.3 Lærdom og undervisningsformer	45
5.4 Holdningsendringer	45
5.5 Hvor vil de hente informasjon og hjelp?.....	46
5.6 Lærere og prosjektet.....	46
6 Statskonsults anbefalinger til videreutvikling.....	47

---

1 Om prosjektet og evalueringen

1.1 Bakgrunn

Rådet for psykisk helse har på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet utarbeidet et undervisningsopplegg om psykisk helse. Undervisningsopplegget er en del av Sosial- og helsedirektoratets informasjonssatsing ”Noe å snakke om..?” som er en del av opptrappingsplanen for psykisk helse (1999-2006). Undervisningsopplegget har form av en perm for lærerne. Permen inneholdt undervisningsopplegg for 8., 9. og 10. klasse med følgende hovedtema:

- 8. klasse: Selvopplevelse og identitet
- 9. klasse: Annerledeshet og ensomhet
- 10. klasse: Frykt for det ukjente

Seks skoler ble valgt ut som pilotskoler for å teste permen høsten 2002. En av skolene utsatte gjennomføringen av prosjektet så lenge at de ikke har kommet med i evalueringen. Erfaringene skal brukes som grunnlag for å utvikle permen til allmenn bruk i ungdomsskolen. En egen lærerveiledning er integrert i permen.

Statskonsult fikk i oppdrag å kartlegge hvordan lærerne og elevene som prøvde ut undervisningsopplegget opplevde det. Undersøkelsen skal gi nyttige innspill i det videre arbeidet med temaet psykisk helse i skolene og utvikle undervisningsopplegget.

1.2 Mål

Statskonsults mål for å gjennomføre denne evalueringen var :

- Vurdere om undervisningsopplegget ”Alle har en psykisk helse” er et prosjekt som kan videreføres og gjennomføres i større skala
- Vurdere om innholdet bør justeres

1.3 Metode, utvalg og målgruppe

Evalueringen er foretatt ved at et spørreskjema er sendt ut til lærere og elever som har brukt undervisningsopplegget. I etterkant har Statskonsult foretatt telefonintervjuer av lærere.

1.4 Faglig grunnlag for evaluering av undervisningsopplegget

De overordnede målene for satsingen på barn og unge er formulert slik:

- Å styrke individets beredskap for å håndtere vanskelige livssituasjoner
- Å styrke individets beredskap for å støtte og hjelpe andre som er i vanskelige livssituasjoner
- Å styrke samfunnets beredskap for å hjelpe personer i vanskelige livssituasjoner

I forbindelse med evalueringen av informasjonssatsingen på psykisk helse er det utarbeidet fem evalueringsnivåer:

1. Forundersøkelser (hva skal vi gjøre overfor hvem og hvordan?)
2. Kvalitetssikring og vurdering av enkelttiltak (hvordan fungerer/fungerte tiltaket på målgruppen?)
3. Kvalitetssikring og vurdering av innsatsområder (hvordan fungerer/fungerte de samlede tiltakene?)
4. Justering av målgrupper og hovedsatsingsområder (er det andre grupper og områder som burde vært prioritert, bør vi legge om kursen?)
5. Generelle kunnskaps- og holdningsendringer i befolkningen (hvordan ligger vi an i forhold til overordnede mål?)

Denne evalueringen er delvis på nivå 1 ved at det er en pilot som testes ut på et begrenset antall skoler og delvis på nivå 2 siden skolepermen er brukt i en reell undervisningssituasjon.

Grunnlaget for evalueringen av undervisningsopplegget bygger på det teoretiske rammeverket som er presentert i rapporten ”Snakk med oss!”. Denne rapporten hadde følgende inndeling av de ulike gruppene ut ifra om de er motivert eller ikke, og om de har evne og mulighet til å bearbeide informasjon.

	Lite kunnskap og erfaring knyttet til holdningsobjektet	Mye kunnskap og erfaring knyttet til holdningsobjektet
Motivert og har evne og mulighet til å bearbeide informasjon	<i>A: Søkende</i> Er sterkt motivert, men har løst baserte holdninger	<i>B: Bekreftende</i> Er motivert til å søke ny informasjon og vet allerede mye
Er ikke motivert og/eller har ikke mulighet til å bearbeide informasjon	<i>C: Ignorerende</i> Er ikke motivert og har løst baserte holdninger	<i>D: Besluttet</i> Har holdninger som er solid fundert, og er verken motivert eller har mulighet for å ta til seg informasjon

Undersøkelser viser at unge har relativt sett minst kunnskap og erfaring om psykisk helse. Dersom et undervisningsopplegg skal lykkes må det virke motiverende, og det må treffe elevene på arenaer der de har evner og muligheter og til å bearbeide budskapet. I vurderingen av om skolepermen har fungert bra blir dette viktige kriterier.

---

2 Spørreundersøkelse til elever og lærere

Datainnsamlingen er gjort postalt ved at skolene fikk tilsendt en konvolutt med skjemaer fra Norsk Gallup. Konvolutten inneholdt både skjemaer for lærere og for elever. Elevskjemaene ble fylt ut i en klassetime. For å sikre anonymiteten, fikk alle elever en egen konvolutt å legge svaret i. Lærerne fylte ut egne skjemaer. Hver lærer returnerte sitt klassesett direkte til Norsk Gallup i en vedlagte svarkonvolutt.

Norsk Gallup har mottatt til sammen 608 elevskjema og 18 lærerskjema.

Utvalget fordeler seg slik mellom skoler og klassetrinn:

Elever pr skole og trinn	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Totalt
Kjølnes ungdomsskole	97	74	43	214
Skeiene ungdomsskole	133			133
Stange ungdomsskole	75	23	22	120
Marienlyst skole	98			98
Sandnes skole	13	15	15	43
Totalt	416	112	80	608

Lærere pr skole og trinn	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Totalt
Kjølnes ungdomsskole	4		2	6
Skeiene ungdomsskole				
Stange ungdomsskole	3	1	1	5
Marienlyst skole	4			4
Sandnes skole	1	1	1	3
Totalt	12	2	4	18

Utfyllingen av skjemaene skjedde i etterkant av at prosjektet var avsluttet i den enkelte klasse. De fleste klasser svarte på skjemaene i januar 2003.

Statskonsult har på bakgrunn av funnene i undersøkelsen foretatt telefonintervjuer med fire lærere fra fire av skolene som har benyttet seg av undervisningsopplegget.

2.1 Hovedfunn fra spørreundersøkelsen

I spørreundersøkelsen som ble gjennomført var hovedfunnene som følger:

- Spiseforstyrrelser og depresjon er oppfattet som de to vanligste psykiske sykdommene hos ungdom blant 8. klassingene.
- Angst, depresjon og hodepine er de symptomene på psykiske lidelser som 9. klassingene nevner oftest.
- 71 prosent av elevene i 9. klasse mener de har lært noe nyttig om det å være annerledes, men under halvparten (47prosent) mener de har lært noe nyttig om det å føle seg ensom.
- 59 prosent av elevene i 10. klasse synes de har lært noe nyttig om ”frykt for det ukjente”.
- Alle klassetrinn mener i stor grad at de har lært noe om psykisk helse i dette prosjektet, og flest i 10. klasse, hvor 90 prosent svarer ja.
- Gruppearbeid, undervisning av lærer og diskusjon i klassen er de mest brukte undervisningsformene.

-
- Bruk av TV/radio er best likt av elevene i 8. og 9. klasse. Gruppearbeid, muntlig presentasjon og presentasjon av frioppgaven er best likt blant 10. klassingene.
  - Jenter er mindre enige enn gutter i at deres psykiske helse er god.
  - Gutter er mer enige enn jenter i at de vil takle eventuelle psykiske problemer selv.
  - Hver 5. elev kjenner en venn som har psykiske problemer.
  - Helsepersonell på skolen og Internett er ved siden av familien de viktigste kildene til informasjon om psykisk helse for elevene.
  - 62 prosent av elevene ville først snakket med familien sin hvis de selv trengte hjelp til psykiske problemer.
  - 15 av 18 lærere mener undervisningsopplegget er godt tilpasset elevenes nivå på de ulike trinn.
  - Valg av tema til de ulike klassetrinn oppleves som gode og i samsvar med læreplanen.
  - Diskusjon i klassen er en undervisningsform som har fungert godt på alle klassetrinn.
  - Det har vært utstrakt samarbeid med andre faglærere på prosjektet. En tredjedel har også benyttet sosiallærer og helsepersonell på skolen.
  - Undervisningsprogrammet har vært benyttet i mange ulike fag, i gjennomsnitt 3-4 fag. Programmet er mest brukt i KRL-faget og naturfag.
  - Lærerne er godt fornøyde med permen, både med hensyn til faglig innhold, fysisk utforming og hvordan den fungerte pedagogisk.
  - 11 av 18 lærere mener det var passe med oppgaver til elevene. Lærerne tror også elevene har vært fornøyde med prosjektarbeidet.

Konklusjon:

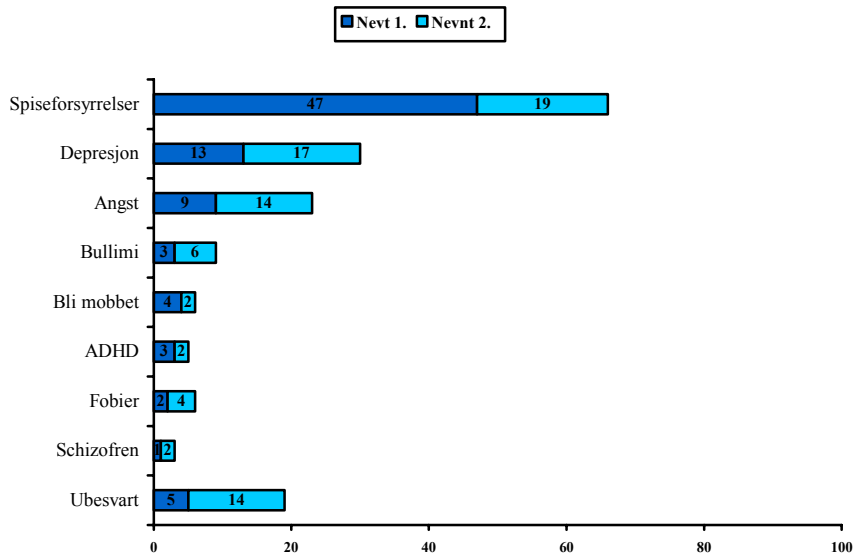
- Målsettingene må i stor grad sies å være oppfylt for dette prosjektet. Langt de fleste lærerne mener at elevene gjennom prosjektet har lært mye om psykisk helse de ikke kunne fra før og at prosjektet har økt elevenes evne til å forholde seg til egne og andres psykiske helse.
- Forbedringsområder er oppfølging og rådgivning underveis. Et mindretall av lærerne er fornøyde med dette.
- De fleste lærerne har brukt 3-5 dager på prosjektarbeidet.

2.2 Hvor går grensen mellom psykiske problemer og hverdagsproblemer?

I skolepermen ble depresjon, angst, spiseforstyrrelser og schizofreni framhevet som de vanligste lidelsene blant ungdom. Evalueringen undersøkte i hvilken grad det var overensstemmelse mellom dette og elevenes kunnskap etter at de hadde vært i gjennom undervisningsopplegget. Elevene i 8. klasse ble bedt om å skrive ned hva de tror er de to vanligste psykiske sykdommene hos ungdom. Det ble ikke satt opp noen alternativer. Fordelingen ble som vist i figuren på neste side.

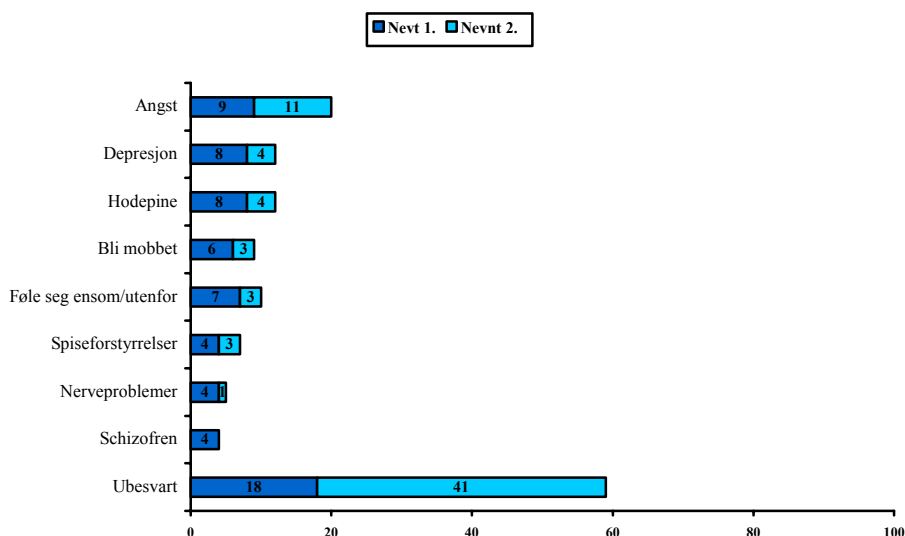
Skriv ned hva du tror er de to vanligste psykiske sykdommene hos ungdom. Besvart av 8. klassene (N=416).

Spiseforstyrrelser, depresjoner og angst er det absolutt flest som tror er den vanligste psykiske sykdommen hos ungdom. I tillegg til det som fremkommer i grafen, nevner noen mer sosiale forhold som det å føle seg alene/ensom/utenfor. Noen få nevner også lav selvfølelse/føle seg usikker. Det kommer samtidig noen enkelt svar som tyder på forvirring omkring hva som er psykiske sykdommer. Eksempler på svar er dysleksi, røykepress, allergi, fysisk utviklingshemmet og tuberkulose

Elevene i 9. klasse bedt om å skrive ned hva de tror er de to vanligste psykiske lidelsene hos ungdom (jf. tabell på neste side). Heller ikke disse fikk oppgitt noen alternativer.

Skriv ned hva du tror er de to vanligste psykiske lidelser hos ungdom.
Besvart av 9. klassene (N=112).

Det er ikke noe symptom på psykisk lidelse som 9. klassingene kjenner vesentlig bedre til enn andre. Det er flere enkelt svar som beskriver ensomhet og a-sosialitet. Eksempel på dette er stillhet, beskjedenhet, stenger seg inne, snakker lavt/sakte, redd for å være med folk. Nesten hver 5. elev i 9. klasse (18 prosent) greier ikke selv å komme på noe symptom på psykiske lidelser hos ungdom. 40 prosent kan bare nevne et symptom.

I forhold til de fire lidelsene som undervisningsopplegget framhever, er det 8. klassenes svar som er mest i samsvar med dette. Elevene her har i stor grad kunnskap om denne problemstillingen. For 9. klassene kan en ikke finne tilsvarende kunnskap. I tillegg er det langt flere som har latt dette spørsmålet stå ubesvart blant 9. klassene enn blant 8. klassene. For 8. klassene ble ordet sykdom brukt i spørsmålet, mens lidelse ble brukt i forhold til 9. klassene. Forskjellen mellom 9. klassene og 8. klassene kan dermed skyldes at elevene opplever ordet psykisk sykdom som mer presist enn ordet lidelse. I permen er ordet lidelse brukt. Det at så mange har unnlatt å svare i 9. klasse underbygger dette. Dette understreker betydningen av å bruke allmenne ord omkring disse spørsmålene.

Av de fire lidelse som framheves i skolepermen nevnes schizofreni sjelden av elevene. Dette er tilfelle både for 8. og 9. klasse Undervisningsopplegget har dermed ikke lyktes med å gi elevene kunnskap om hyppigheten av schizofreni hos ungdom. Alternative tolkninger kan også være at dette er et tema som flere av skolene ikke har gått nærmere inn på, eller at temaet er vanskelig å snakke om og forstå.

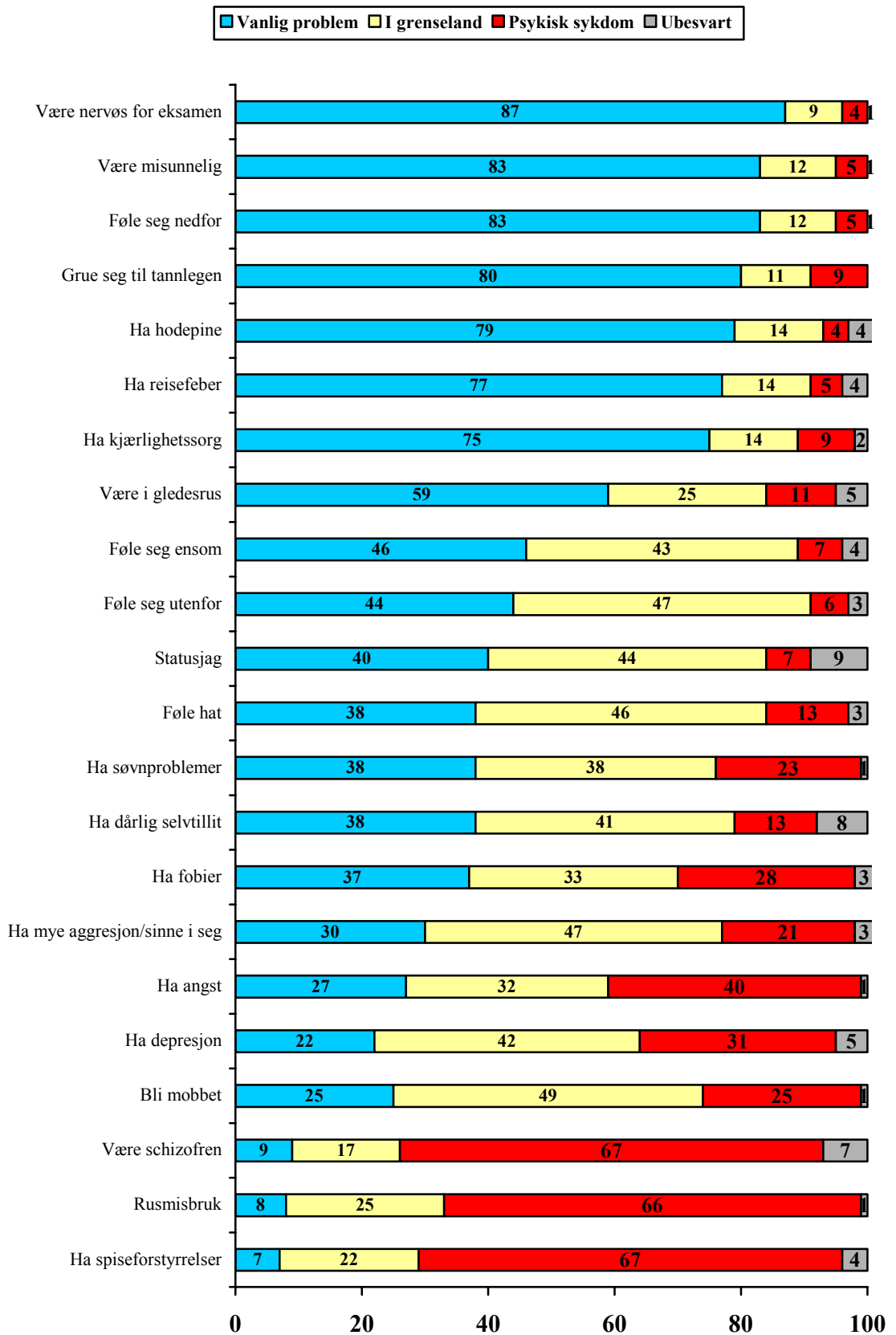

En viktig del av opplegget for 9. klasse er å skille mellom hva som er et vanlig problem, hva som er litt i grenseland og hva som er en psykisk lidelse/sykdom. I undervisningsopplegget er dette delt inn på følgende måte:

Vanlige tilstander:	Gråsoner:	Psykiske lidelser:
eksamensnerv	dårlig selvtillit	spisevegring
kjærlighetssorg	ensomhet	angst
hat	føle seg utenfor	ADHD
reisefeber	mobbing	depresjon
grue seg til å gå til tannlegen	søvnproblemer	schizofreni
gledesrus	nedstemthet	fobier
misunnelse	hodepine	
statusjag	aggresjon	

9. klasseelevene ble bedt om å krysse av for hva de mener er et vanlig problem, hva som er litt i grenseland og hva som er et psykisk problem. Svarene framkommer i tabell på neste side.

Kryss av for hva du mener er et vanlig problem, hva som er litt i grenseland og hva som er en psykisk sykdom. Besvart av 9. klassene (N=112).

Elevenes oppfattning av hva som er vanlige tilstander stemmer godt overens med hvordan undervisningsopplegget framstiller dette. Den tilstanden hvor det er størst avvik er å føle hat. Dette oppfattes av elevene som å være i grenseland.

Også når det gjelder hvilke tilstander som er i grenseland mellom ”vanlige” og psykiske sykdommer, er det godt samsvar mellom elevenes svar og undervisningsopplegget. Å føle seg ensom oppfattes av elevene som et mer vanlig problem enn hvordan undervisningsopplegget framstiller det.

Størst avvik blir det når elevene kommer til det som kategoriseres som psykisk sykdom/lidelse. Bare 28 prosent av elevene oppfatter det å ha fobier som psykisk sykdom og utelukkende. 31 prosent oppfatter depresjoner som det samme. Schizofreni og spiseforstyrrelser oppfattes som psykisk problem av 67 prosent. 66 prosent av elevene oppfatter rusmisbruk som en psykisk sykdom.

Det er noen flere jenter enn gutter som mener statusjag er en psykisk lidelse. 11 prosent av jentene mot 5 prosent av guttene mener dette. Motsatt er det flere gutter enn jenter som mener reisefeber er en psykisk lidelse. 9 prosent av guttene mener dette er en psykisk lidelse, men ingen av jentene. Det samme gjelder å grue seg til tannlegen. 12 prosent av guttene mener dette er å forstå som en psykisk lidelse, mens bare 5 prosent av jentene mener dette.

Guttene mener i større grad enn jentene at rusmisbruk er et vanlig problem. 12 prosent av guttene mot 2 prosent av jentene mener rusmisbruk er et vanlig problem. Motsatt er det 75 prosent av jentene mot 61 prosent av guttene som mener rusmisbruk er en psykisk lidelse. Det samme gjelder for å ha mye aggresjon/sinne i seg. 39 prosent av guttene ser dette som et vanlig problem, mens bare 16 prosent av jentene. Også det å ha søvnproblemer er noe guttene i større grad enn jentene betrakter som et vanlig problem, 43 prosent av guttene mot 32 prosent av jentene svarer dette.

Også for spiseforstyrrelser gjelder at guttene i større grad enn jentene ser dette som et vanlig problem. 10 prosent av guttene mot 2 prosent av jentene betrakter spiseforstyrrelser som et vanlig problem. Samtidig mener 82 prosent av jentene at dette er en psykisk sykdom mot bare 57 prosent av guttene. Når det gjelder depresjon, angst og schizofreni er mønsteret det samme, guttene betrakter dette i mindre grad som psykiske sykdommer enn jentene.

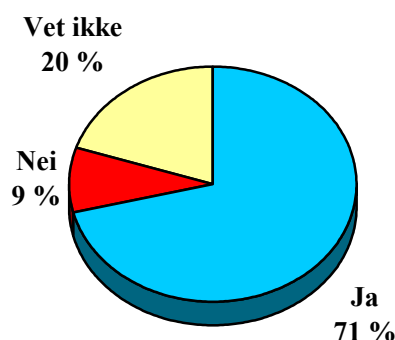
2.3 Har prosjektet vært lærerikt?

For å måle elevenes vurdering av læringen i forbindelse med prosjektet fikk elevene i 9. og 10. klasse spørsmål om hva de hadde lært ut ifra hva som var hovedtemaene for undervisningen i de ulike klassetrinnene.

9. klassene ble spurt om de hadde lært noe som er nyttig for dem om det å være annerledes gjennom dette prosjektarbeidet. Hovedtemaet for undervisningen i 9. klasse var ”annerledeshet og ensomhet”.

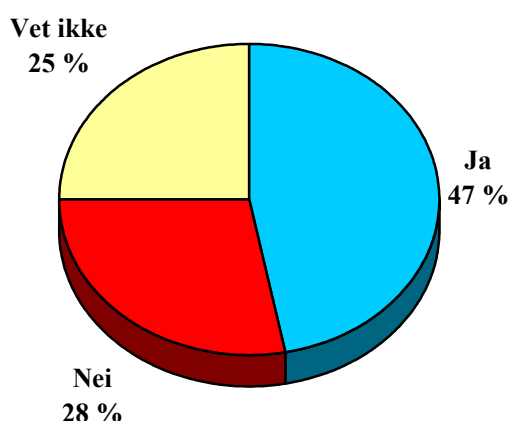
Har du har lært noe som er nyttig for deg om det å være annerledes gjennom dette prosjektarbeidet? Besvart av 9. klassene (N=112).

Både jentene og guttene mener i stor grad at de har lært noe er nyttig om det å være annerledes i dette prosjektarbeidet, 71 prosent av jentene og 70 prosent av guttene svarer ja. Svarene på de ulike skole varierte fra at alle mente at de hadde lært noe nyttig om det å være annerledes i prosjektarbeidet til at 61 prosent svarte det.

9. klassene ble også spurt om de har lært noe som er nyttig om det å være ensom gjennom dette prosjektarbeidet.

Har du har lært noe som er nyttig for deg om det å føle seg ensom gjennom dette prosjektarbeidet? Besvart av 9. klassene (N=112).

Det er klart flere jenter enn gutter som mener de har lært noe nyttig om det å føle seg alene, prosjektet kan synes å være bedre tilpasset jentene når det gjelder dette temaet. 64 prosent av jentene sier de har lært noe nyttig om det å føle seg alene mot bare 36 prosent av guttene. Svarene fra de ulike skolene

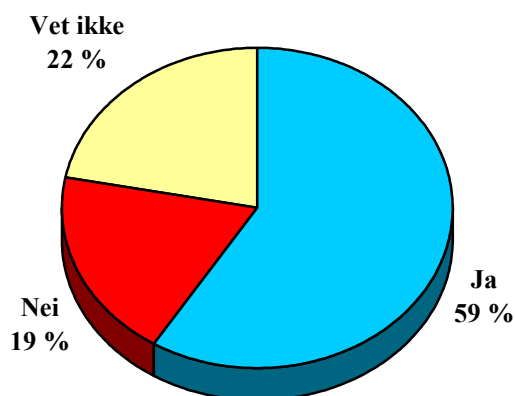
---

varierer fra 87 prosent som det høyeste og til 39 prosent som det laveste. Den skolen som hadde høyest andel positive svar her er den samme som i forrige spørsmål. Dette tyder på at undervisningsopplegget kan oppleves svært ulikt fra klasse til klasse. Dette kan skyldes lærere, elever eller rammene omkring undervisningen.

På 9. klassetrinnet har elevene oppgitt å ha lært langt mer om det å være annerledes enn om det å føle seg ensom.

I 10. klasse var ”frykt for det ukjente” hovedtema for undervisningsopplegget. Elevene i 10. klassene ble derfor spurt om de hadde lært noe som er nyttig for dem om ”frykt for det ukjente” gjennom dette prosjektarbeidet.

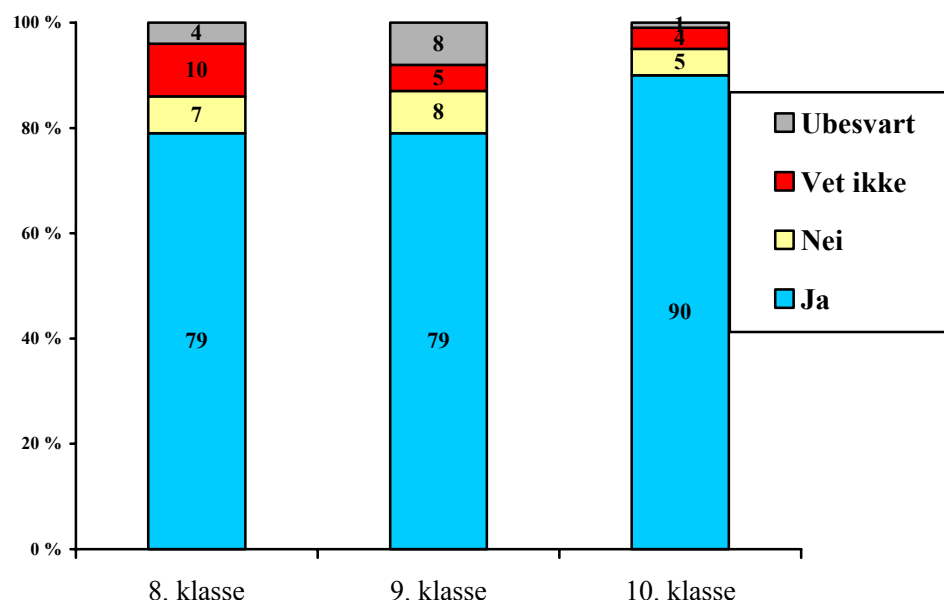
Har du lært noe som er nyttig for deg om ”frykt for det ukjente” gjennom dette prosjektarbeidet? Besvart av 10. klassene (N=80).

Jentene og guttene i 10. klasse synes å ha hatt samme utbytte av undervisningsprosjektet når det gjelder å ha lært noe om frykt for det ukjente. 61 prosent av jentene og 58 prosent av guttene sier de har lært noe som er nyttig for seg. På den av skolen der elevene oppgir å ha hatt størst nytte av prosjektet når de gjelder frykt for det ukjente, svarer 80 ja, mot 64 og 51 prosent på de to andre skolene. Den skolen der elevene er mest fornøyd er den samme skolen som hadde høyst skåre på spørsmålet om de hadde lært noe som er nyttig om det å være ensom gjennom dette prosjektarbeidet(9. klasse). Den skolen der elevene var minst fornøyd er også den samme som var minst fornøyd med dette.

Alle elvene fikk spørsmål om de hadde lært noe om psykisk helse gjennom dette prosjektarbeidet?

Har du har lært noe om psykisk helse gjennom dette prosjektarbeidet?
Besvart av alle klassene (N=608).

Det er flest i 10. klasse som mener de har lært noe om psykisk helse gjennom dette prosjektet. Hele 97 prosent av guttene i 10. klasse svarer ja på dette og 84 prosent av jentene. I 8. og 9. klasse er det derimot jentene som i størst grad mener de har lært noe om psykisk helse. I 8. klasse svarer 87 prosent av jentene og 74 prosent av guttene at de har lært noe om dette gjennom prosjektet. I 9. klasse er andelen 86 prosent blant jentene og 73 prosent blant guttene.

Det er vesentlige forskjeller mellom de ulike skolene i hva elevene oppgir å ha lært. For alle klassetrinn sett samlet, svarer 91 prosent av elevene ved den skolen der elevene er mest fornøyd at de har lært noe om psykisk helse i prosjektet. Ved de andre skolene er det mellom 88 prosent og 72 prosent som har lært noe om psykisk helse gjennom prosjektarbeidet.

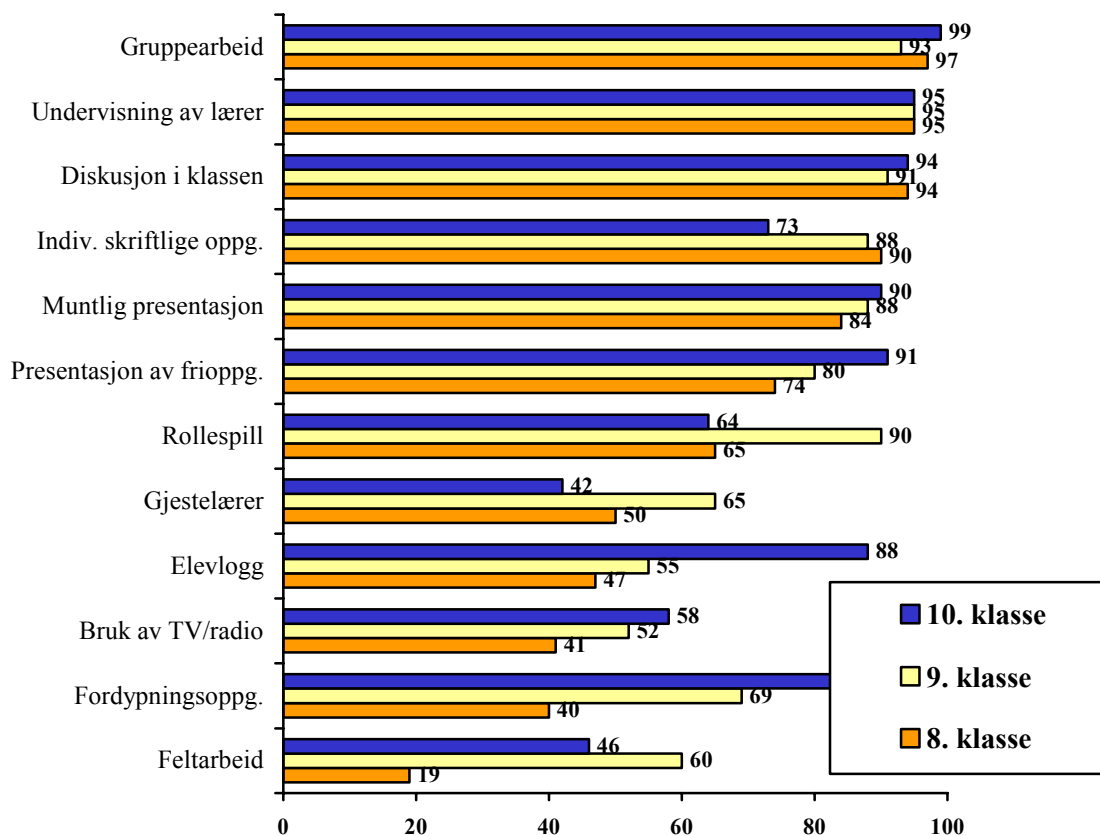
Ut i fra hva elevene oppgir å ha lært, må undervisningsopplegget sies å ha fungert meget godt. Det som er målt er hva elevene selv har oppgitt. Reelle endringer av kunnskap er ikke målt.

2.4 Hvordan ønsker elevene å jobbe med prosjektet?

For å kartlegge hvordan undervisningen har foregått ble elevene bedt om å krysse av for hvilken undervisningsform som hadde vært benyttet.

Undervisningsformer som er benyttet. Besvart av alle klassene (N=608).

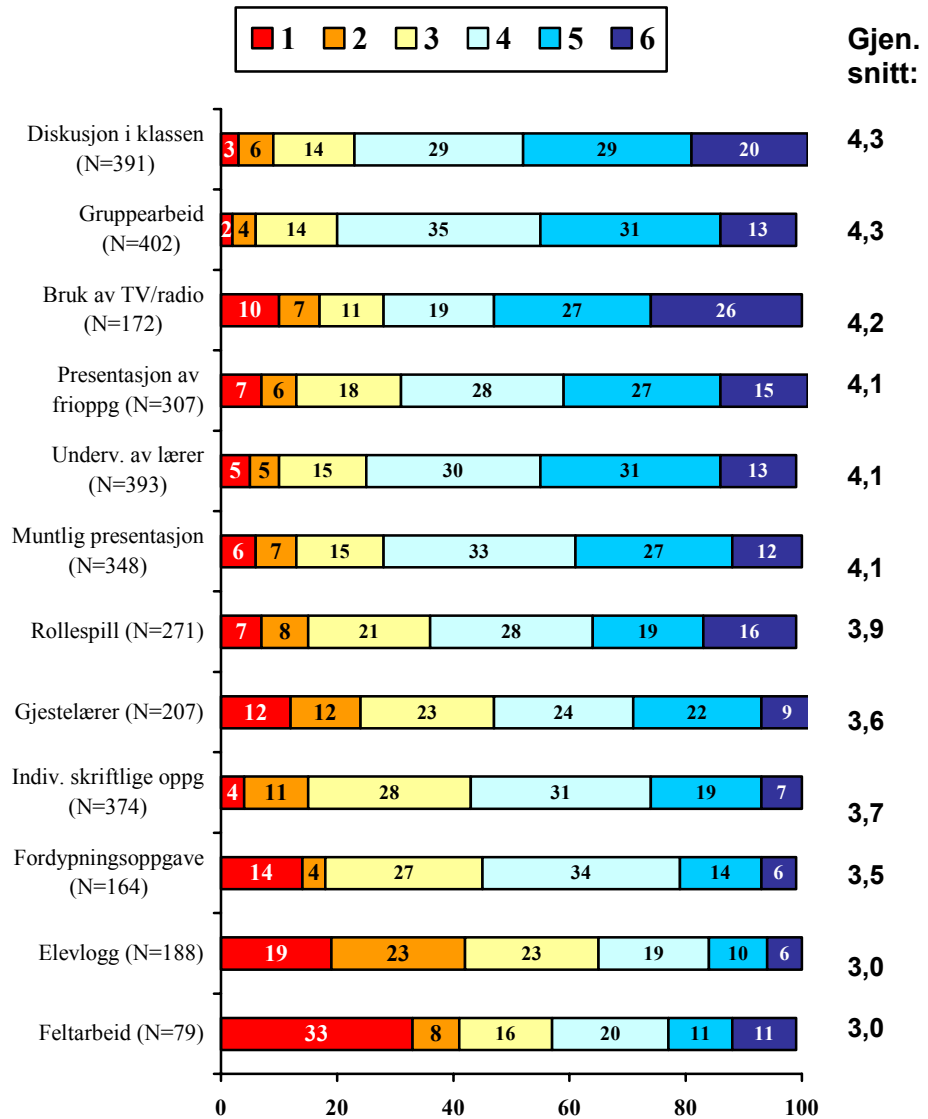

Det ser ut til å ha vært minst variasjon i bruk av undervisningsformer på 8. klassetrinn. Presentasjon av frioppgave, elevlogg og fordypningsoppgave er mer benyttet på 10. klassetrinn enn på de øvrige trinnene. Rollespill, gjestelærer og feltarbeid er i større grad benyttet i 9. klasse enn i 8. og 10. klasse. I tillegg til de prekodete alternativene svarer 5 prosent at de har sett filmen om Hermann. Noen har laget veggavis, collage og plakater. Andre har hatt besøk av personer som har hatt psykiske problemer/rusmisbruk.

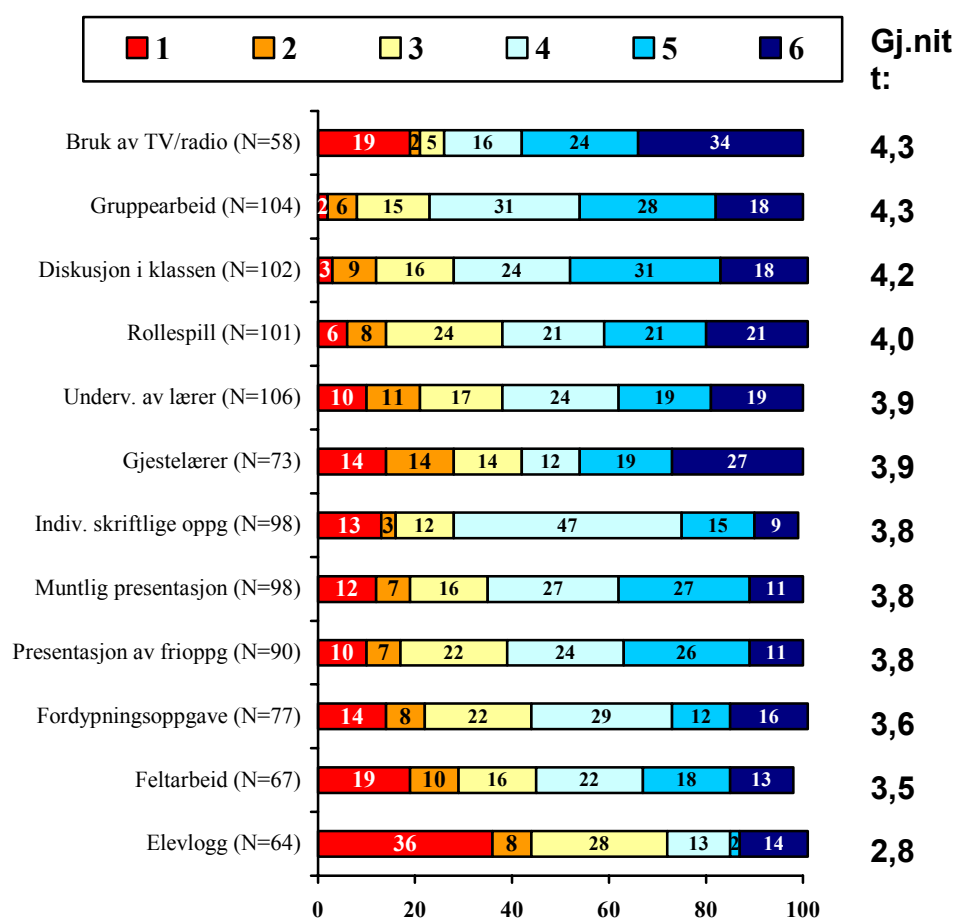
For å måle elevenes vurdering av de ulike arbeidsformene ble elevene bedt om å sette karakter på de ulike måtene de hadde jobbet på i prosjektet.

Nå skal DU sette karakter på de ulike måtene å jobbe på som dere har gjort i dette prosjektet. Det du har lært mest av kan du sette en god karakter på, og det du har lært minst av skal du sette en dårlig karakter på (1 er dårligst og 6 er best)

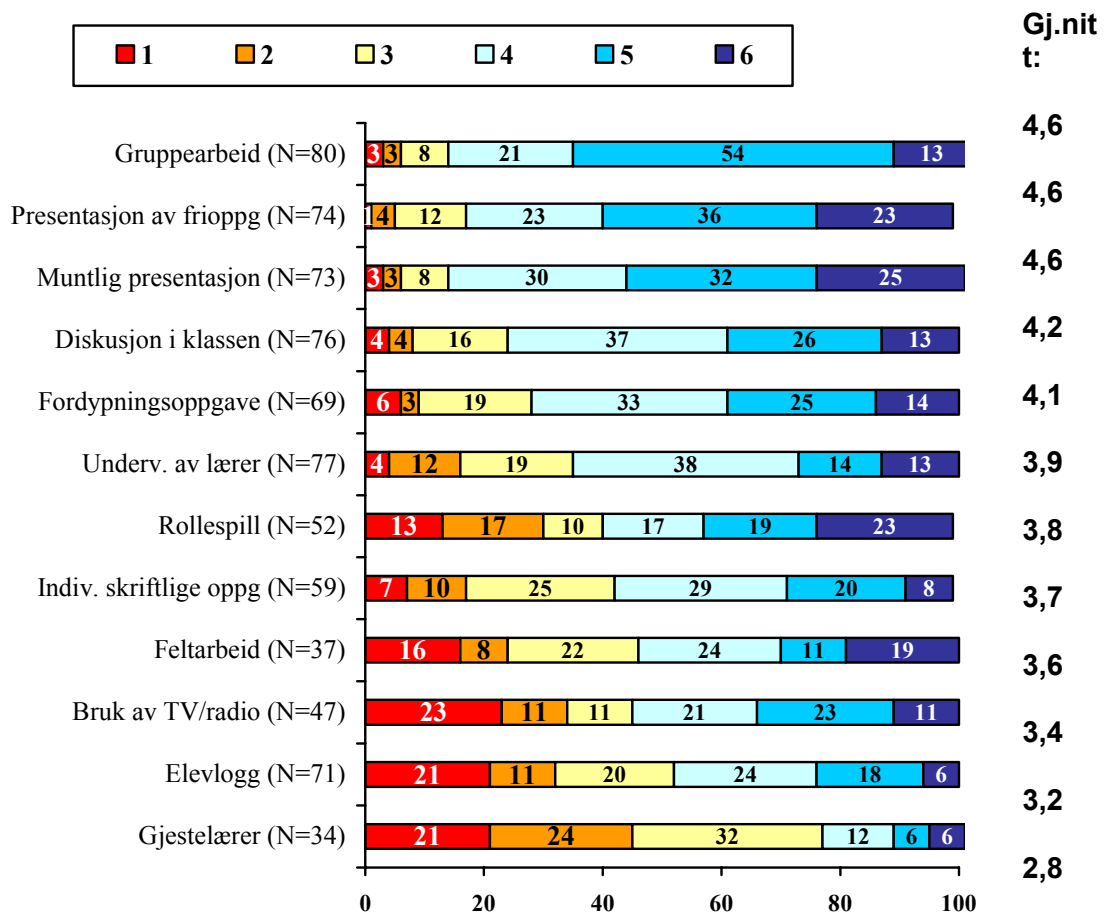
Besvart av 8. klassene (N=416). Svarene "Vet ikke" og "Har ikke hatt slik undervisning" er holdt utenfor.

Besvart av 9. klassene (N=112). Svarene "Vet ikke" og "Har ikke hatt slik undervisning" er holdt utenfor.

Besvart av 10. klassene (N=80). Svarene "Vet ikke" og "Har ikke hatt slik undervisning" er holdt utenfor.

Gruppearbeid og diskusjon i klasse skårer meget høyt på alle klassetrinn. Presentasjon av frioppgave skårer høyt i 10. klasse og i 8. klasse. Bruk av TV/radio skårer høyt i 8. klasse. Dette er her filmen Herman ble vist. I 8. og 9. klasse skårer muntlig presentasjon høyt. Rollespill skårer relativt høyt i 9. klasse. Undervisning av lærer skårer jevnt relativt høyt.

Bruk av gjestelærer, individuell skriftlig oppgave, fordypningsoppgave elevlogg og feltarbeid er det som skårer lavest. Alle undervisningsformene ble vurdert som mer positive enn negative. Funnene kan tyde på at de muntlige undervisningsformene der det blir mulighet for dialog er det elevene syns de lærer mest av. Undervisning av lærer skårer langt høyere enn gjestelærer. Dette kan tyde på at spørsmålene som tas opp passer best til en lærer de er fortrolig med.

I 8. og 9. klasse gir jentene gjennomgående høyere skår på de ulike arbeidsmåtene enn guttene. Unntaket er bruk av radio/TV. I 10. klasse er dette annerledes. Der gir guttene best karakter på de fleste arbeidsmåtene. Unntaket er individuell skriftlig oppgaver og fordypningsoppgave.

2.5 Elevenes holdninger til psykisk helse

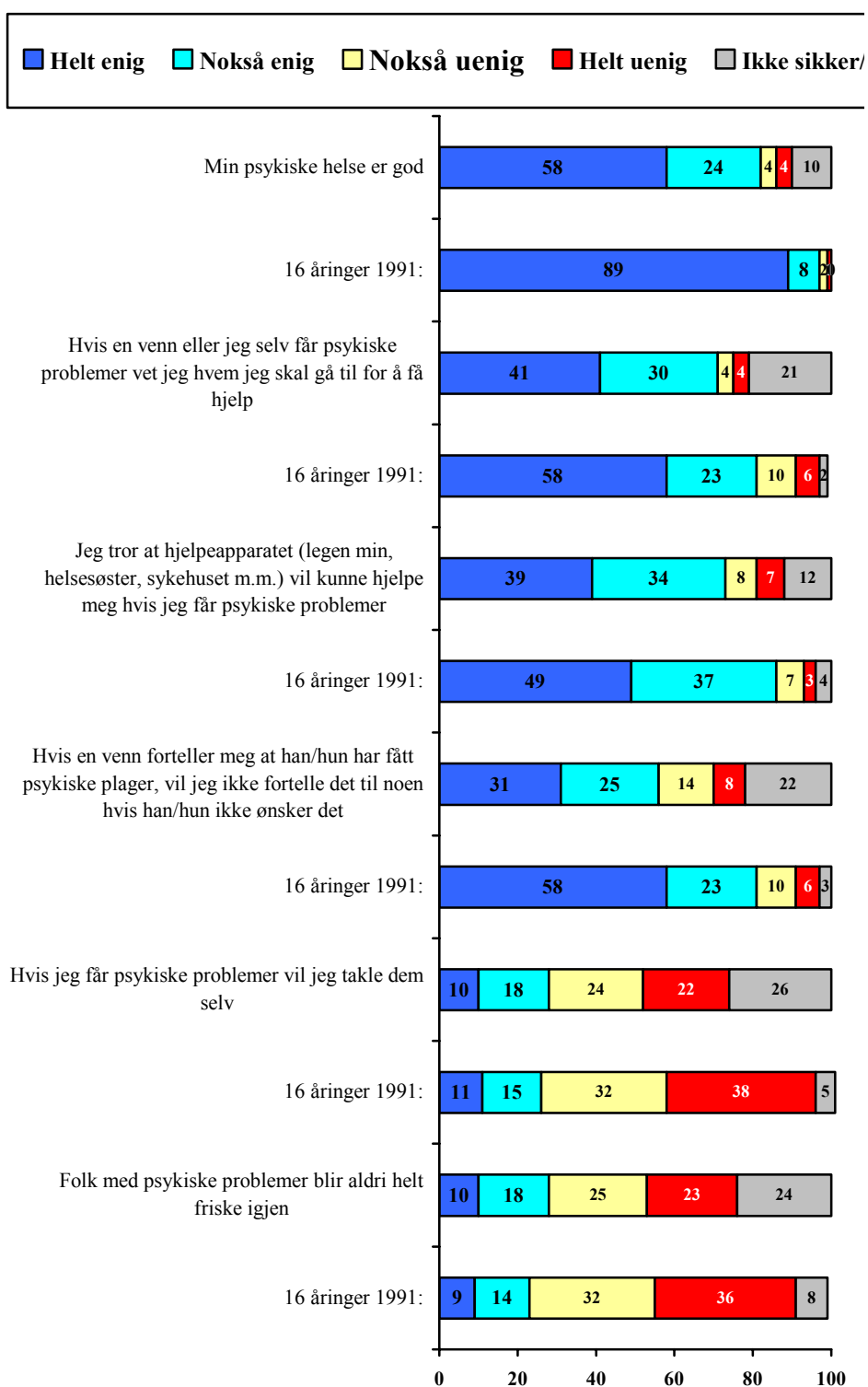
Holdningsspørsmålene under ble også stilt i en kvantitativ undersøkelse (telefonintervjuer) om ungdoms kunnskap og holdninger til psykisk helse og psykiske sykdommer som ble gjennomført før og etter at Elevorganisasjonen gjennomførte en høstkampanje i 2001. Denne undersøkelsen er omtalt i Statskonsultrapport 2002:21 *Snakk med oss!*. Vi har her sammenlignet med tallene for 16 åringer i 2001-undersøkelsen med funnene fra spørreundersøkelsen om skolepakka.

Elevene i år og 16 åringer i 2001 ble bedt om å si seg enige eller uenige i en del påstander for å måle egenoppfattning av kunnskap, tillit til hjelpeapparat og holdninger til spørsmål om psykisk helse. I denne tabellen viser vi tallene fra spørreundersøkelsen om skolepakka og resultatene fra 2001-undersøkelsen.

Undersøkelsen som ble gjennomført i 2001 var en telefonisk undersøkelse mens respondentene i årets undersøkelse selv fylte ut skjemaer. Denne feilkilden må tas med i vurderingen av funnene. Det er normalt en høyere andel som svarer vet ikke eller unnlater å svare på en undersøkelse der respondentene må fylle ut et skjema, enn ved telefoniske undersøkelser. Blant annet er det på grunn av dette en høyere andel som ikke har svart på spørsmålene i årets undersøkelse enn i den telefoniske i 2001.

Tallene rett utenfor påstanden er tall fra årets undersøkelse, mens tallene på linja under er fra undersøkelsen blant 16 åringer i 2001.

Her kommer noen påstander som vi vil at du skal si om du er enig eller uenig i:
 Besvart av alle klassene (N=608).

2.5.1 Egen psykisk helse

For å måle ungdommenes oppfatning av egen psykisk helse ble de bedt om å si seg enige eller uenige i en påstand om at deres egen psykiske helse er god. 58 prosent var helt enig, mens 24 prosent er nokså enig. De tilsvarende tallene for 16 åringer i 2001 var at 89 prosent var helt enig og 8 prosent delvis enig. To forklaringer på dette kan være at elevene i årets undersøkelsen opplever sin psykiske helse som dårligere enn hva 16-åringene gjorde i 2001, eller at de har et annet bilde av hva god psykisk helse er. Forskjellene fra 2001-undersøkelsen kan tyde på at Rådet for psykisk helse bør ser på hvordan undervisningsopplegget fungerer i forhold til elevenes oppfatning av egen psykisk helse.

Min psykiske helse er god. Prosentandeler.

		Helt enig	Nokså enig	Nokså ueni	Helt uenig	Ikke sikker	Ubesvart	Gj.snitt 1-4
Gutt	8. klasse	70	19	2	2	3	5	1,3
	9. klasse	54	22	4	4	7	7	1,5
	10. klasse	58	22	3	3	11	3	1,4
Klasse	8. klasse	58	26	3	3	4	5	1,5
	9. klasse	27	48	9	7	7	2	2,0
	10. klasse	48	20	11	14	0	7	1,9

2.5.2 Lojalitet

For å måle elevenes konflikt mellom å være lojal mot sine venner eller trosse denne lojaliteten for å hjelpe venner med problemer, ble de bedt om å si seg enige eller uenige i påstanden: *Hvis en venn forteller meg at han/hun har fått psykiske plager, vil jeg ikke fortelle det til noen hvis han/hun ikke ønsker det.* 31 prosent var helt enig og 25 prosent nokså enig. Blant 16 åringene i 1991 var tilsvarende tall 53 prosent og 27 prosent. Det var dermed klart flere blant elevene fra årets undersøkelse som ville trosset venners ønsker og sagt ifra enn hva det var blant 16 åringene i 2001-undersøkelsen. Dette kan tyde på at undervisningsopplegget har fått elevene til å være mer tilbøyelige til å blande seg inn og hjelpe venner.

Hvis en venn forteller meg at han/hun har fått psykiske plager, vil jeg ikke fortelle det til noen hvis han/hun ikke ønsker det. Prosentandeler.

		Helt enig	Nokså enig	Nokså ueni	Helt uenig	Ikke sikker	Ubesvart	Gj.snitt 1-4
Gutt	8. klasse	34	25	14	7	16	4	1,9
	9. klasse	40	19	12	6	18	4	1,8
	10. klasse	25	31	8	8	25	3	2,0
Jente	8. klasse	26	25	18	10	18	3	2,1
	9. klasse	32	25	16	7	20	0	2,0
	10. klasse	32	30	7	5	25	2	1,8

2.5.3 Takle det selv eller søke hjelp

For å måle om elevene vil søke hjelp for problemer, ble de bedt om å si seg enig eller uenig i påstanden: *Hvis jeg får psykiske problemer vil jeg takle dem selv.* 10 prosent var helt enig og 18 prosent nokså enig i denne påstanden. Blant 16 åringene i 2001 var 11 prosent helt enig og 15 prosent helt uenig. I årets undersøkelse var det 26 prosent som ikke hadde svart mot 5 prosent i 2001. Funnene fra de to undersøkelsene er dermed relativt samsvarende.

Hvis jeg får psykiske problemer vil jeg takle dem selv.

		Helt enig	Nokså enig	Nokså uenig	Helt uenig	Ikke sikker	Ubesvart	Gj.snitt 1-4
Gutt	8. klasse	10	23	24	17	19	7	2,7
	9. klasse	21	16	9	12	31	10	2,2
	10. klasse	14	17	28	8	31	3	2,5
Jente	8. klasse	6	16	25	30	17	5	3,0
	9. klasse	14	7	30	34	16	0	3,0
	10. klasse	9	18	30	25	16	2	2,9

2.5.4 Blir de friske

For å måle troen på at det går an å bli frisk av psykiske problemer ble følgende påstand framsatt: *Folk med psykiske problemer blir aldri helt friske igjen.* 10 prosent var helt enig og 18 prosent noe enige. 48 prosent var enten nokså eller helt uenig. 24 prosent hadde ikke svart. Dette tyder på stor usikkerhet om problemstillingen. Tallene viser ikke vesentlige avvik fra tallene i 2001.

Folk med psykiske problemer blir aldri helt friske igjen.

		Helt enig	Nokså enig	Nokså uenig	Helt uenig	Ikke sikker	Ubesvart	Gj.snitt 1-4
Gutt	8. klasse	10	19	23	22	20	6	2,7
	9. klasse	19	21	27	13	13	6	2,4
	10. klasse	17	8	33	22	17	3	2,8
Jente	8. klasse	8	16	24	27	22	3	2,9
	9. klasse	2	18	20	34	20	5	3,2
	10. klasse	9	23	32	11	23	2	2,6

2.5.5 Opplevelse av kunnskap om muligheter for hjelp

To av påstandene ble også framsatt i en telefonisk undersøkelse til et landsrepresentativt utvalg i november 2002, i en såkalt omnibus. Sammenliknet med resultatene fra påstanden *Jeg vet hvor jeg skal henvende meg hvis jeg selv eller en venn får psykiske problemer* fra en omnibus i november 2002, er det relativt små forskjeller. For aldersgruppen 15-29 år i omnibusundersøkelsen var det 32 prosent som svarte helt enig og 40 prosent svarte delvis enig, mot 41 prosent helt enige og 30 prosent ganske enige i denne undersøkelsen. I undersøkelsen blant 16 åringer i 2001 var det 58 prosent som var helt enig og 23 prosent som var delvis enig. Det var en stor gruppe som ikke hadde svart, 21 prosent. Det må legges til at i omnibussen var det en tendens til at økende alder bidro til økende oppgitt kunnskap om hvem man skal kontakte. Det innebærer at gjennomsnittet for referansegruppen 15-29 år sannsynligvis er høyere enn om referansegruppen hadde vært bare 14-16 åringer. I undersøkelsen i 2001 var det imidlertid slik at det var lavere oppgitt kunnskap ved økt alder. I forhold til spørsmålene om kunnskap om hvor en kan få hjelp er svarene mer negative enn i undersøkelsen i 2001, men noe mer positive enn omnibusundersøkelsen høsten 2002.

Hvis en venn eller jeg selv får psykiske problemer vet jeg hvem jeg skal gå til for å få hjelp. Prosentandeler.

		Helt enig	Nokså enig	Nokså ueni	Helt uenig	Ikke sikker	Ubesvart	Gj.snitt 1-4
Gutt	8. klasse	38	30	5	3	17	7	1,6
	9. klasse	45	19	4	6	19	6	1,6
	10. klasse	39	28	8	6	14	6	1,8
Jente	8. klasse	41	36	2	3	12	5	1,6
	9. klasse	48	20	5	5	23	0	1,6
	10. klasse	48	32	2	2	14	2	1,5

2.5.6 Tillit til hjelpeapparatet

Også tillit til hjelpeapparatet ble målt i omnibusundersøkelsen. Spørsmålet var nøyaktig likt formulert i denne undersøkelsen. For aldersgruppen 15 til 29 år fant vi at 31 prosent var helt enige i at de trodde hjelpeapparatet vil kunne hjelpe dem hvis de skulle få psykiske problemer, og 38 prosent var ganske enige. I denne undersøkelsen svarer 39 prosent at de er helt enige i dette og 34 prosent er ganske enige. Også i dette spørsmålet var det i befolkningsundersøkelsen slik at økende alder bidro til økende tillit. I undersøkelsen i 2001 var det også her motsatt, slik at de yngste hadde størst tillit og de eldste minst tillit.

På bakgrunn av de tre undersøkelsene som er omtalt her, kan vi ikke trekke noen konklusjon om at elevene har fått mer kunnskap og større tillit til hjelpeapparatet enn om de ikke hadde gjennomgått undervisningsopplegget. I forhold til spørsmålene om tillit er svarene mer negative enn i undersøkelsen i 2001, men noe mer positive enn omnibusundersøkelsen høsten 2002.

Dette kan også forklares med at mer kunnskap ikke nødvendigvis gir mer tillit. Når unge får vite mer om sykdommene og eksisterende tilbud, kan dette gi en innsikt som gjør at det de før trodde var helt greit, viser seg ikke å være slik likevel.

Jeg tror at hjelpeapparatet (legen min, helsesøster, sykehuset m.m.) vil kunne hjelpe meg hvis jeg får psykiske problemer.

		Helt enig	Nokså enig	Nokså ueni	Helt uenig	Ikke sikker	Ubesvart	Gj.snitt 1-4
Gutt	8. klasse	42	30	6	7	10	4	1,7
	9. klasse	34	27	10	13	9	6	2,0
	10. klasse	33	36	8	3	17	3	1,8
Jente	8. klasse	42	39	8	3	6	2	1,7
	9. klasse	25	32	14	14	16	0	2,2
	10. klasse	36	41	5	5	11	2	1,7

2.5.7 Venner med psykiske problemer

Elevene ble spurt om de kjenner til at noen i sin vennekrets har psykiske problemer. 50 prosent svarte nei og 22 prosent ja. Blant 16 åringene i 1991 svarte 30 prosent ja og 69 prosent nei. 24 prosent hadde ikke svart i årets

---

undersøkelse. Når er ser bort fra de som ikke har svart blir fordelingen omtrent som blant 16 åringene i 2001.

Kjenner du til at noen i din vennekrets har psykiske problemer?

Besvart av alle klassene (N=608).

		Ja	Nei	Ikke sikker	Ubesvart	
Gutt	8. klasse		19	52	25	5
	9. klasse		33	40	22	4
	10. klasse		44	39	14	3
Jente	8. klasse		14	61	23	3
	9. klasse		30	48	23	0
	10. klasse		32	27	34	7

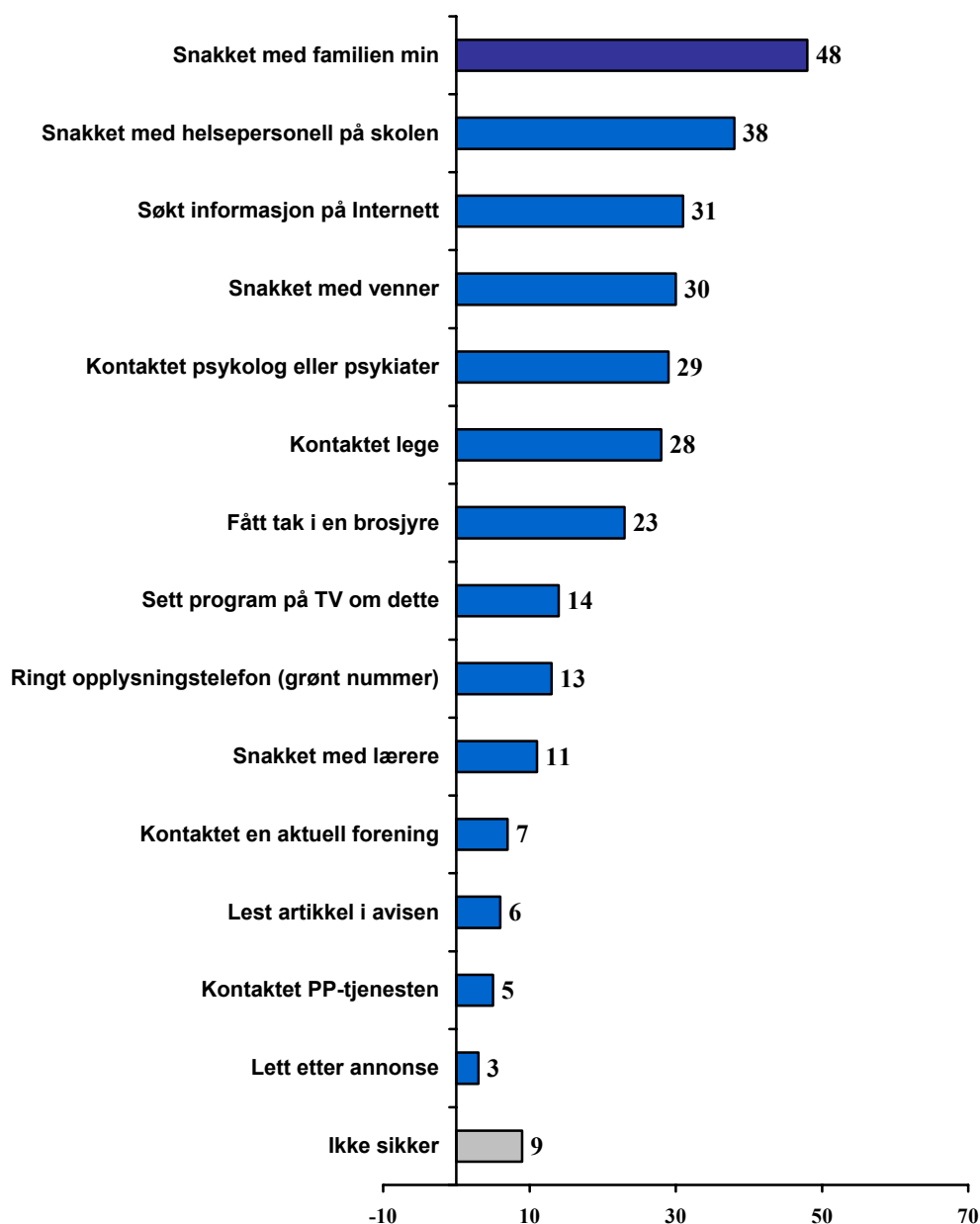
Andelen som kjenner til en venn med psykiske problemer øker med stigende klassetrinn. Det samme var tilfellet i undersøkelsen i 2001. Flere gutter enn jenter kjenner til at noen i vennekretsen har psykiske problemer. I undersøkelsen i 2001 var det jentene som kjente til flere med psykiske problemer.

2.5.8 Hvor vil de skaffe seg informasjon

Elevene ble spurt om hvordan de ville skaffet deg informasjon om psykisk helse/lidelser hvis de hadde behov for det. De skulle angi de tre tingene de ville gjort først.

Hvordan ville du skaffet deg informasjon om psykisk helse/lidelser hvis du hadde behov for det?

Elevene skulle velge de tre tingene de ville gjort først. Besvart av alle klassene (N=608).

48 prosent ville snakket med familien og 38 prosent med helsepersonell på skolen. Andre kanaler som skårer høyt er Internett, snakke med venner og kontaktet lege, psykolog eller psykiater. 11 prosent ville snakket med læreren. Ved utvikling av undervisningsopplegget bør det tas hensyn til dette.

Familien er viktigst for de yngste. Familien er fortsatt viktigst i 9. klasse, men for 10. klassingene er helsepersonell på skolen hyppigere nevnt enn familien.

I 8. og 9. klasse er venner en viktigere informasjonskilde for jentene enn for guttene. Internett er en mer aktuell kanal for jenter enn for gutter i 9. og 10. klasse.

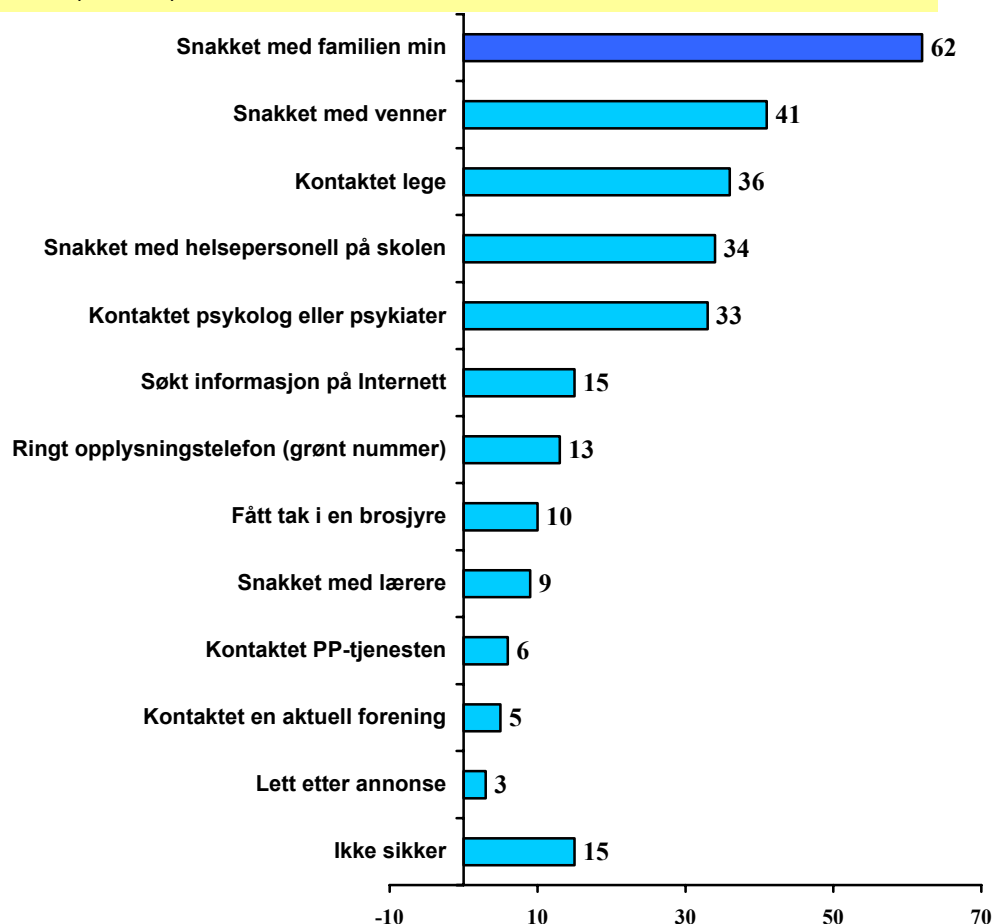
På den annen side er det flere gutter enn jenter i 10. klasse som ville kontaktet lege, psykolog/psykiater eller ringt til en opplysningstelefon. Gutter er noe mer usikre på hvem de skal kontakte med spørsmål om psykisk helse/lidelser enn jenter, og forskjellen mellom kjønnene øker med alderen.

2.5.9 Hva ville de gjort om de hadde behov for hjelp

Elevene ble spurt om hva de ville gjort hvis de hadde behov for hjelp til egne psykiske problemer eller lidelser. De skulle krysse av for de tre tingene de ville gjort først.

Hva ville du gjort hvis du hadde behov for hjelp til egne psykiske problemer eller lidelser?

Elevene skulle velge de tre tingene de ville gjort først. Besvart av alle klassene (N=608).

62 prosent ville snakket med familien, 41 prosent med venner, 36 prosent kontaktet lege og 36 og 34 prosent helsepersonell på skolen eller psykolog eller psykiater.

	8. klasse		9. klasse		10. klasse	
	Jente	Gutt	Jente	Gutt	Jente	Gutt
Snakket med familien min	68	69	59	45	48	53
Snakket med venner	55	27	64	34	55	28
Snakket med helsepersonell på skolen	35	34	34	21	48	36
Kontaktet lege	35	37	30	34	41	44
Kontaktet psykolog eller psykiater	23	38	34	33	39	50
Søkt informasjon på Internett	16	15	20	21	5	14
Ringt opplysningstelefon (grønt nummer)	15	9	16	19	2	19
Fått tak i en brosjyre	12	9	9	9	9	8
Snakket med lærere	10	10	9	7	9	0
Kontaktet en aktuell forening	7	4	5	9	2	8
Kontaktet PP-tjenesten	3	6	7	10	9	8
Lett etter annonse	2	4	0	6	2	3
<i>Ikke sikker</i>	<i>18</i>	<i>15</i>	<i>14</i>	<i>13</i>	<i>11</i>	<i>17</i>

Også når det gjelder hjelp til egne psykiske problemer er viktigheten av familien mindre for 9. og 10. klassingene enn for 8. klassingene. Helsepersonell på skolen øker derimot i betydning med økende klassetrinn, og mest for jentene. Få elever ville kontaktet lærerne hvis de skulle få psykiske problemer. Det er flere gutter enn jenter som ikke vet hva de ville gjort om de skulle trenge hjelp til psykiske problemer, og dette gjelder særlig i 10. klasse.

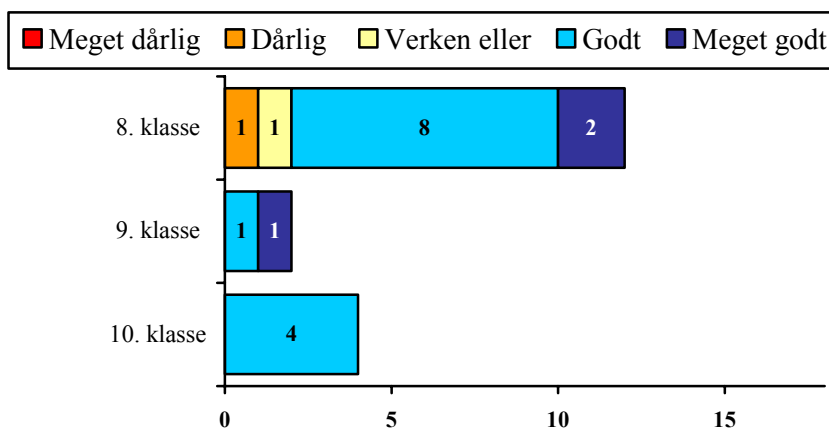
3 Resultat fra lærerundersøkelsen

3.1 Pedagogisk opplegg

Lærerne ble bedt om å vurdere hvor godt eller dårlig de mente undervisningsopplegget "Alle har en psykisk helse" hadde passet elevenes nivå på de ulike klassetrinnene.

Hvor godt eller dårlig mener du at undervisningsopplegget "Alle har en psykisk helse" passer elevenes nivå på de ulike klassetrinnene?

Besvart av alle lærere (N=18).

Ingen svarte meget dårlig. En lærer svarte dårlig, en verken eller og resten mente at det passet godt eller meget godt. Dette tyder på at permene ut i fra lærernes vurdering har passet godt i forhold til elevenes nivå. Vi gjør oppmerksom på at utvalget/antall lærere som besvarte spørreskjemaet var 12 i 8. klasse, 2 i 9. klasse og 4 i 10. klasse.

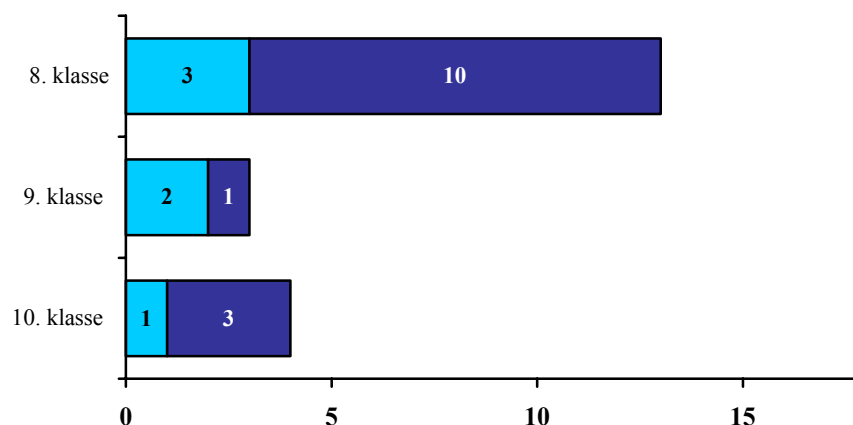
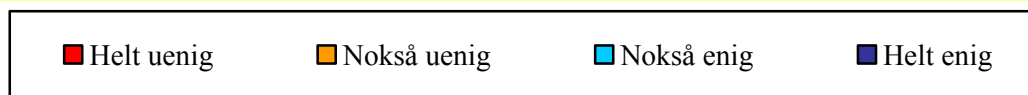
Til dette spørsmålet kunne de også notere egne kommentarer. Disse er gjengitt i tabellen under:

Kommentarer fra lærerne:	
8. klasse:	
	Opplegget er veldig spennende og interessant, og oppgavene virker spennende på papiret. Det falt av ulike grunner dårligere ut enn forventet
	Noen av oppgavene var litt vanskelige for elevene, særlig dag 3.
	Kunne vært større variasjon i oppgavetyper - mer elevaktivitet.
	Burde kanskje lagt det til slutten av skoleåret, slik at de er litt mer modne og tryggere på hverandre.
	Elevene kjenner hverandre litt dårlig i begynnelsen av 8 klasse - de hadde nok fått litt bedre utbytte av de mot slutten av 8 klasse.
	Nivået i permene var for høyt til elevene, derfor tilpasset jeg det så godt som mulig deres nivå.
	Enkelte elever på 8 trinn er nok litt umode for et såpass alvorlig tema. Dette var mest synbart siste dagen da prosjektet omhandlet "HÅP".
9. klasse:	
	For de aller fleste passer oppgavene veldig bra, men det vil alltid være elever i en klasse som er for barnslige og trekker seg tilbake.
10. klasse:	
	Opplegg/perminnhold for 10. klasse er for flytende. Det meste legges opp til frioppgave. Bør være noe mer konkret og håndfast også for 10. klasse

3.1.1 Temaer og læreplan

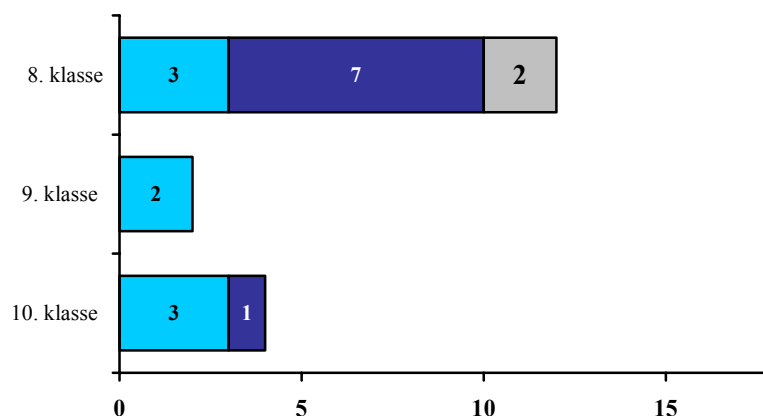
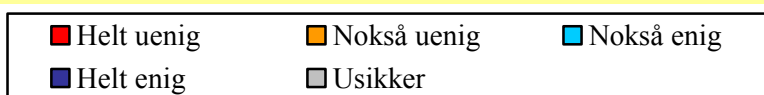
På de ulike klassetrinnene er det ulike temaer som undervisningsopplegget tar opp. Lærerne ble bedt om å vurdere hvor enige eller uenige de var i at temaene som var valgt for undervisningsopplegget på de ulike klassetrinnene var gode. På dette spørsmålet svarte de aller fleste at de var helt enig, mens resten var nokså enig. Ingen var uenige.

Hvor enig eller uenig er du i at temaene som var valgt for undervisningsopplegget på de ulike klassetrinnene var gode? (N=18)

Lærerne skulle si i hvilken grad de var enige eller uenig i at undervisningsopplegget samsvarte med læreplanene for de ulike klassetrinn.

Hvor enig eller uenig er du i at undervisningsopplegget samsvarte med læreplanene for de ulike klassetrinn? (N=18)

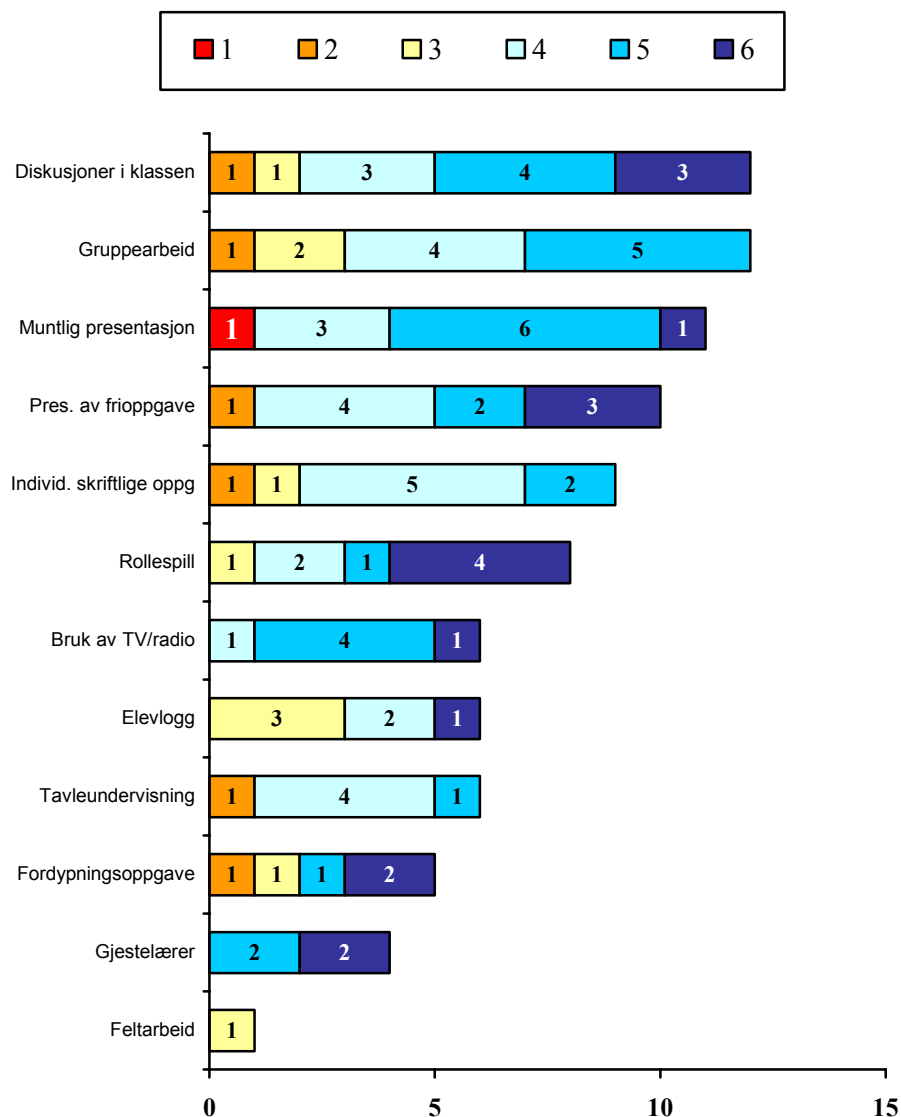

Heller ikke i forhold til dette spørsmålet var noen uenige, men to var usikre. Noen færre var helt enige i denne påstanden i forhold til de forrige.

3.1.2 Ulike undervisningsformer

Som elevene ble også lærerne bedt om å gi en vurdering av hvor godt eller dårlig de ulike undervisningsformene fungerte ovenfor elevene.

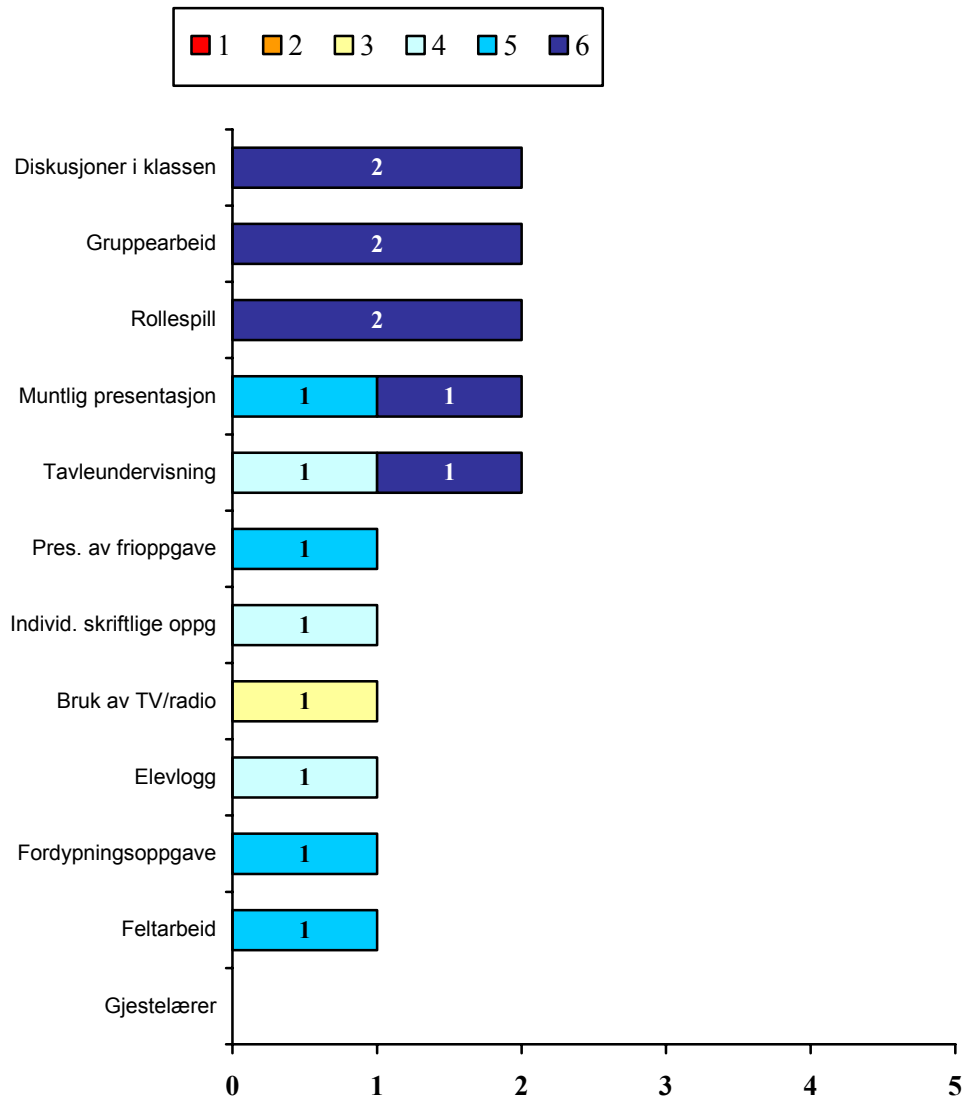
Gi en vurdering av hvor godt eller dårlig du mener de ulike undervisningsformene du valgte å bruke fungerte ovenfor elevene i 8. klasse? Sett kryss for den karakteren du vil gi.

Diskusjon i klassen synes de fleste har fungert godt i 8. klasse. Det samme gjelder for gruppearbeid, men her er det færre som har svært gode erfaringer. Mange av de som har gjennomført rollespill synes dette har fungert svært godt. Elevene hadde en mer blandet opplevelse av dette. Også bruk av gjestelærer oppleves av lærerne å være en god undervisningsform på dette prosjektet. Dette står i motsetning til elevens oppfattning som var negativ. Det er også mange som synes bruk av TV/radio har fungert godt. Det ble ikke nevnt andre undervisningsformer, men to lærere skrev at de hadde sett filmen Hermann. Dette syntes de hadde fungert godt, noe som samsvarer med elevens vurdering.

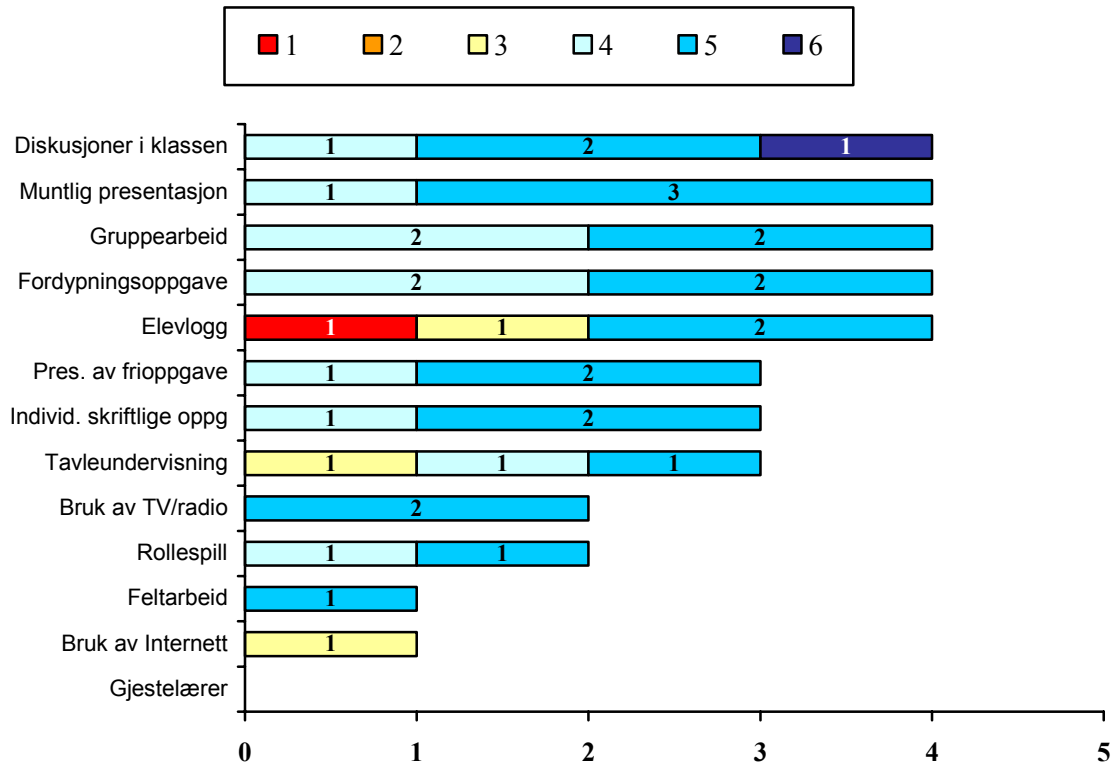

Gi en vurdering av hvor godt eller dårlig du mener de ulike undervisningsformene du valgte å bruke fungerte ovenfor elevene i 9. klasse? Sett kryss for den karakteren du vil gi.

I 9. og 10 klasse syntes de fleste lærerne at diskusjon i klassen hadde fungert godt. Det samme gjelder for gruppearbeid, men her er det færre som har svært gode erfaringer. Mange av de som har gjennomført rollespill synes dette har fungert svært godt.

Gi en vurdering av hvor godt eller dårlig du mener de ulike undervisningsformene du valgte å bruke fungerte ovenfor elevene i 10. klasse? Sett kryss for den karakteren du vil gi.

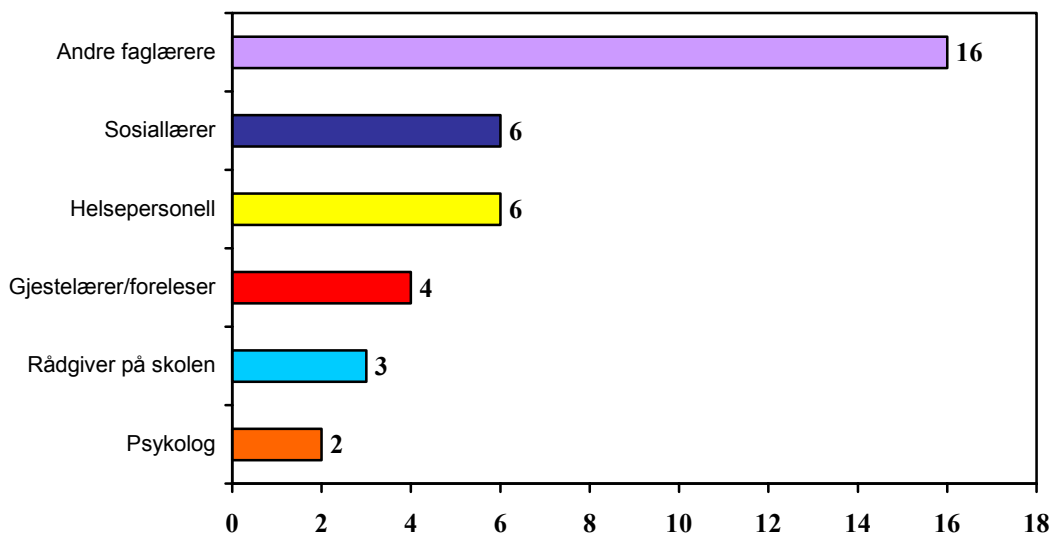

Alle undervisningsformer blir overveiende vurdert positivt. Mest positiv vurderes diskusjoner i klassen, muntlig presentasjon, gruppearbeid og fordypningsoppgave. Dette er omtrent samme vurderinger som elevene hadde. Rollespill og gjestelærer vurderes klart mer positivt av lærerne enn av elevene.

3.1.3 Samarbeid med andre lærere og fag opplegget er brukt i

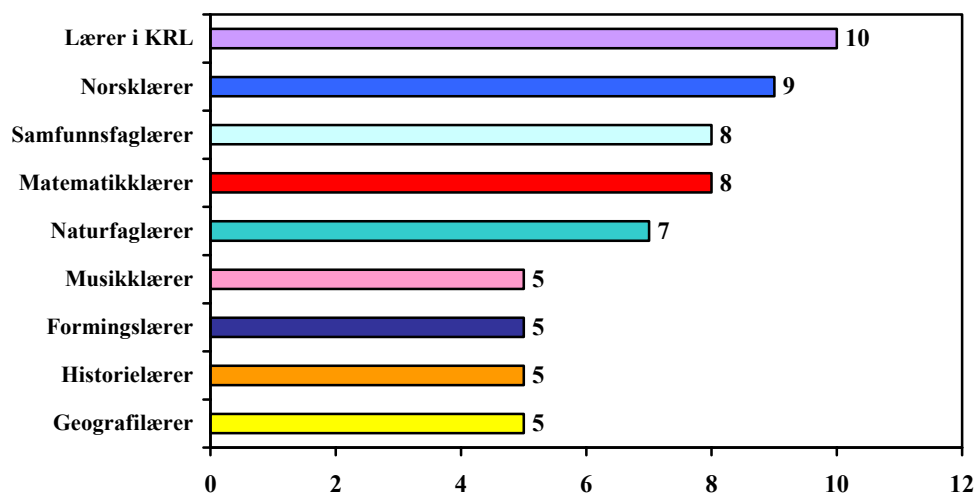
For å finne fram til om lærerne hadde samarbeidet med andre lærere om dette ble det stilt et spørsmål om dette.

Har du samarbeidet med lærere eller noen andre om dette undervisningsopplegget?

Nesten alle har samarbeidet med andre faglærere, deretter er sosiallærere og helsepersonell mest brukt. Det synes ikke å være noen forskjell mellom lærer på ulike trinn når det gjelder hvem de samarbeider med. Ingen hadde samarbeidet med PP-tjenesten, som var et eget alternativ i spørreskjemaet. Det er verdt å merke seg at veien til ressurser utenfor skolen kan være lang.

Hvilke andre faglærere på skolen har du samarbeidet med om dette undervisningsprosjektet?

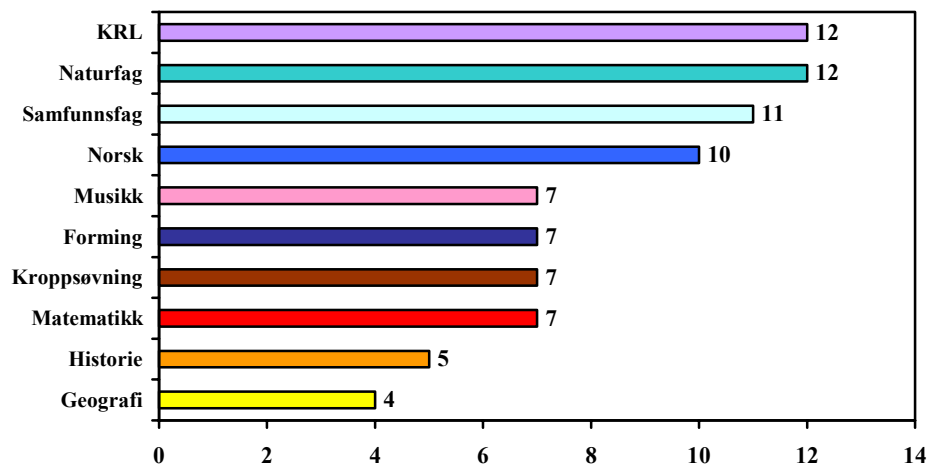

Faglærere i KRL, norsk, matematikk, samfunnsfag og naturfag er mest benyttet som samarbeidspartnere på prosjektet. Mange ulike faglærere har blitt trukket

---

inn i prosjektet. Hver lærer har i gjennomsnitt samarbeidet med 3-4 ulike faglærere på prosjektet.

I hvilket fag har du brukt dette undervisningsprosjektet?

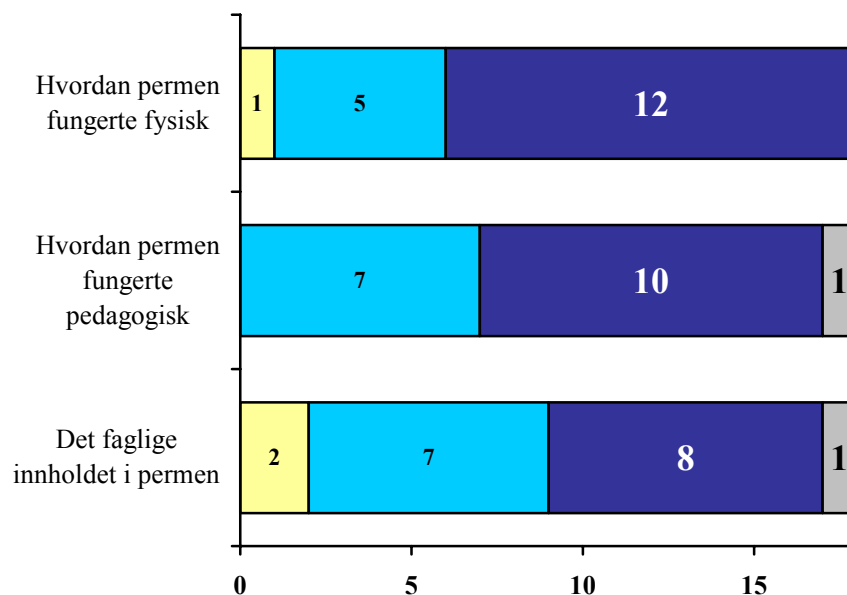
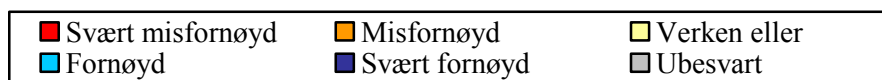

Prosjektet har vært mest brukt i KRL, naturfag, samfunnsfag og norsk. 2 lærere sier de har benyttet prosjektet i samarbeid, og 2 har brukt dette tverrfaglig. En lærer har også brukt prosjektet i klasseråd. Undervisningsprogrammet har vært brukt i mange ulike fag. Hver lærer har i gjennomsnitt benyttet prosjektet i 3-4 ulike fag.

3.1.4 Hvor fornøyd med opplegget

Lærerne ble spurt om hvor fornøyd eller misfornøyd de var med permen ut i fra tre kriterier; hvordan permen fungerer fysisk, hvordan permen fungerte pedagogisk og det faglige innholdet i permen.

Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med ...

De aller fleste var svært fornøyd med hvordan permen fungerte fysisk. Også når det gjaldt det pedagogiske var flesteparten svært fornøyd. I forhold til det faglige innholdet i permen var 8 svært fornøyd og 7 fornøyd. Ikke ut ifra noen av kriteriene var noen misfornøyd.

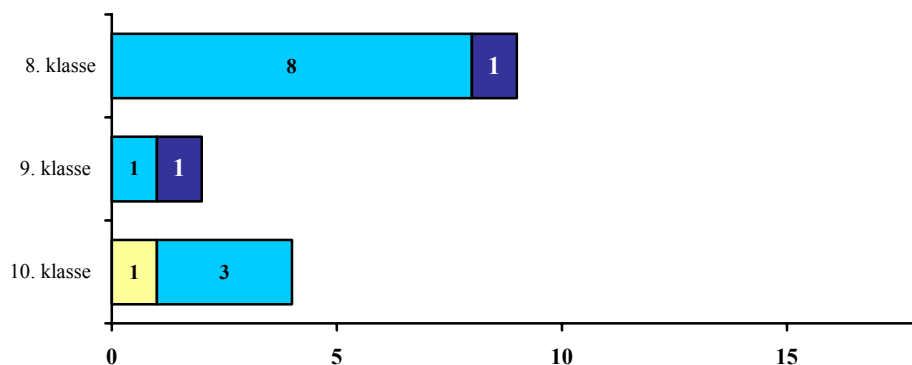
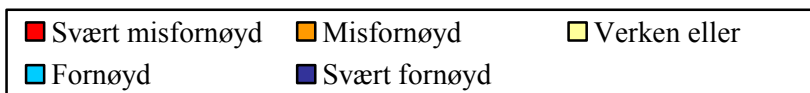
På dette spørsmålet kunne de også komme med forslag til forbedringer. Disse kommentarene er presentert i tabellen under:

ar du noe forslag til forbedring av permen?
8.klasse:
Meget bra på alle felt
Elevene syntes nok at en del av oppgavene ble litt like
Noen av oppgavene 3.dag på 8.trinn syntes elevene var vanskelige å jobbe med og krever mye lenger tid enn 1 time
Elevene syntes det ble for enformig. Det ideelle ville være en hadde flere oppgavetyper å velge mellom. Her kan selvsagt også læreren være kreativ, men det er alltid vanskelig med nytt opplegg
9. klasse:
Det er en veldig bra perm. Ingen forslag. Selve ringene i permen er av litt dårlig kvalitet. Glir lett opp

På spørsmål om hvor fornøyd de tror elevene har vært med prosjektarbeidet svarer de aller fleste at de tror at elevene har vært fornøyd, men ikke svært

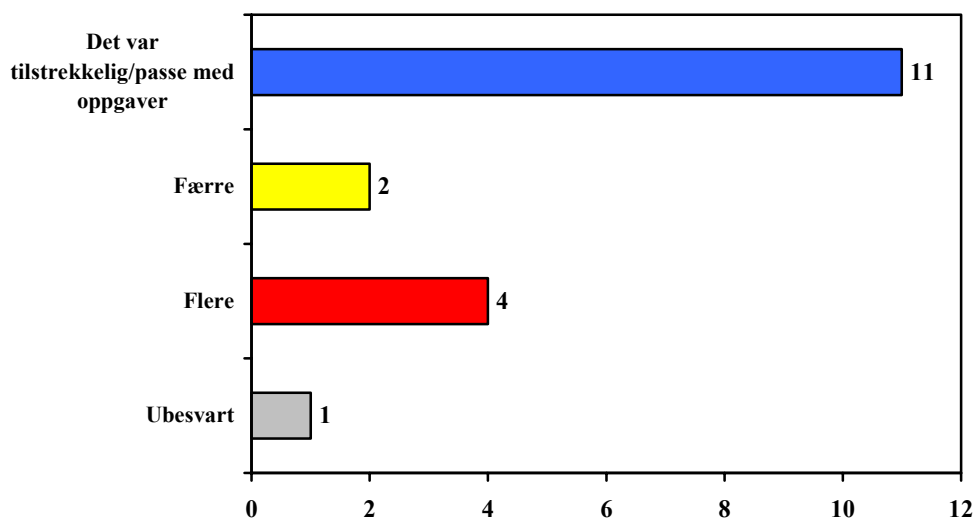
fornøyd. To svarer svært fornøyd og en svarer verken eller. Ingen tror at elevene har vært misfornøyd.

Hvor fornøyd eller misfornøyd tror du elevene har vært med dette prosjektarbeidet?

Lærerne ble spurt om de ønsket flere eller færre ferdige og konkrete oppgaver som elevene kunne jobbe med. 11 av de 18 lærerne mener det var passe med oppgaver til elevene. To ville ha færre og to ville ha flere.

Ønsker du deg flere eller færre ferdige og konkrete oppgaver som elevene kunne jobbe med?

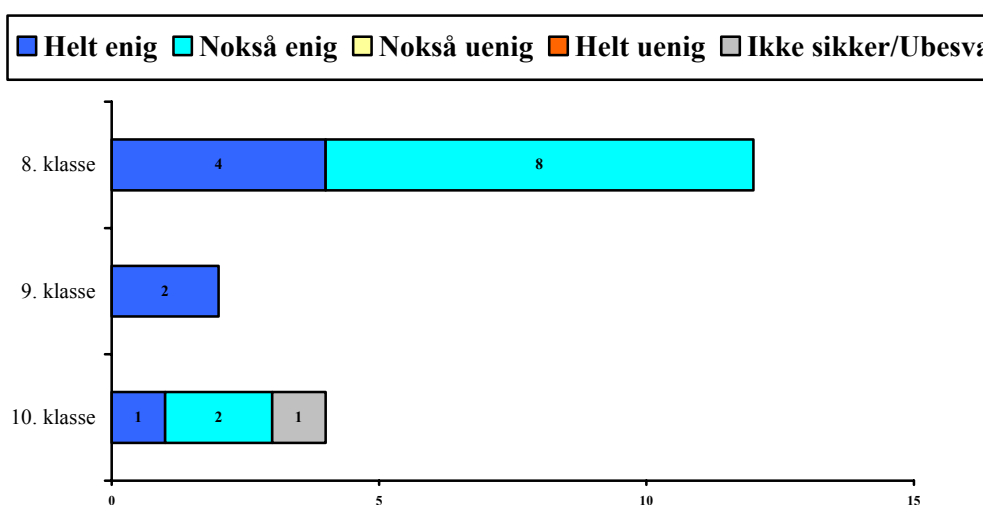

3.2 Måloppnåelse

To hovedmål med informasjonssatsingen i forbindelse med opptrappingsplanen for psykisk helse er å øke kunnskapsnivået og øke befolkningens evne til å forholde seg til egen og andres psykiske helse.

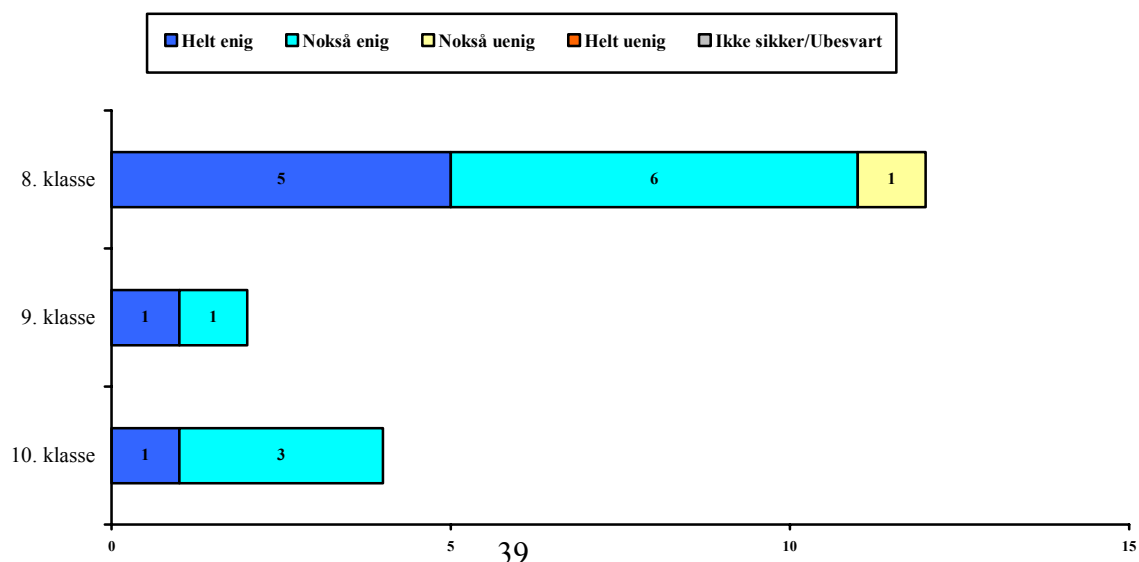
Lærerne er enige i at elevene gjennom prosjektet har lært mye om psykisk helse som de ikke kunne fra før. 7 av 18 lærere er helt enige i dette. Ingen lærere er uenige.

Hvor enig eller uenig er du i at elevene på de ulike klassetrinnene gjennom dette prosjektarbeidet har lært mye om psykisk helse som de ikke kunne fra før?

Lærerne er også enige i at undervisningsopplegget kan bidra til å forbedre elevenes evne til å forholde seg til egen og andres psykiske helse. Syv er helt enige og 10 er nokså enige. Ingen er uenige.

Hvor enig eller uenig er du i at dette undervisningsopplegget kan bidra til å forbedre elevenes evne til å forholde seg til egen og andres psykiske helse?

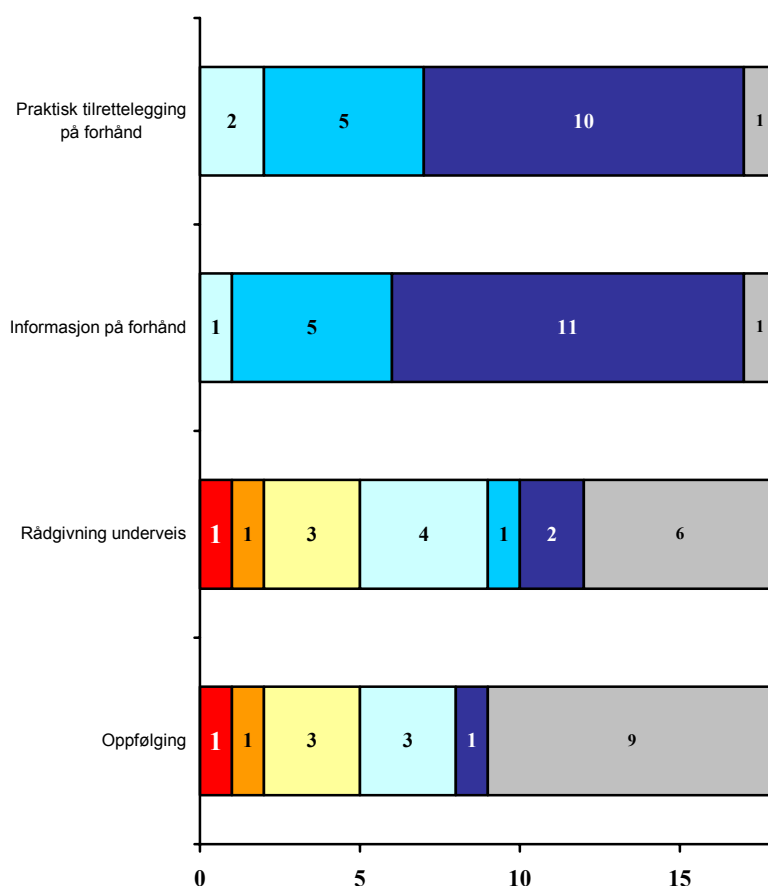
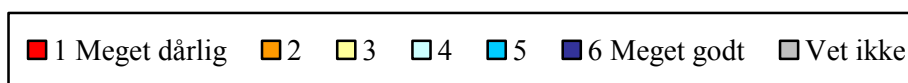

3.2.1 Praktisk tilrettelegging og måloppnåelse

Lærerne ble bedt om å vurdere undervisningsopplegget ut fra fire kriterier. Disse var:

- Praktisk tilrettelegging på forhånd
- Informasjon på forhånd
- Rådgiving underveis
- Oppfølging

Rådet for psykiske helse har utarbeidet dette undervisningsprosjektet. Hvordan vurderer du følgende forhold?

Lærerne er godt fornøyd med både den praktiske tilretteleggingen på forhånd og informasjonen på forhånd. De fleste mener at dette var meget godt.

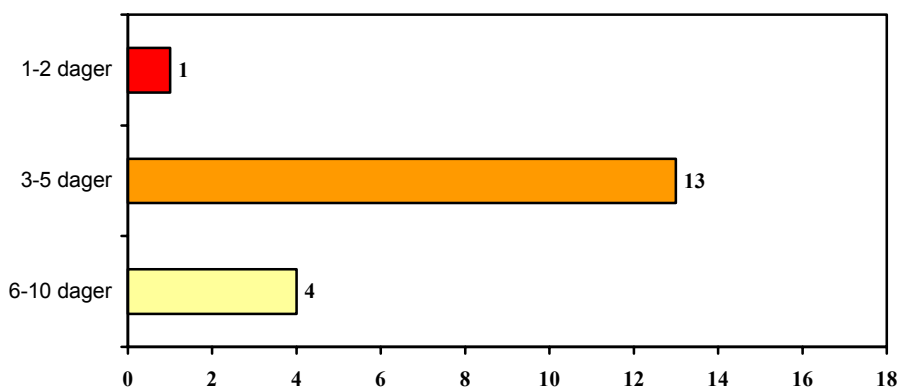
Når det gjelder rådgivning underveis og oppfølging er det imidlertid dårlige resultater. Bare 7 av 18 lærere er fornøyd med rådgivningen de har fått underveis (svart 4, 5 eller 6). 4 av 18 er fornøyd med oppfølgingen. Relativt mange har også svart "Vet ikke" på spørsmålene om rådgivning underveis og oppfølging. Dette kan tyde på at disse ikke opplever at de har fått dette eller at

de ikke har vist om at muligheten fantes. I tillegg er det mange som ikke har svart.

13 av de 18 lærerne oppgir å ha brukt 3-5 dager på prosjektet. Fire lærere har brukt 6-10 dager, men en lærer har brukt 1-2 dager. Det synes ikke å være noen forskjell mellom lærere på ulike trinn når det gjelder hvor mye tid de har brukt på prosjektet. Utvalget er for lite til at vi kan trekke noen klare konklusjoner om sammenhenger mellom tidsbruk og elevenes tilfredshet med undervisningsopplegget. Det er imidlertid en viss tendens til at undervisningsopplegget har fungert bedre ved skoler der lærerne har brukt mye tid i forbindelse med undervisningsopplegget enn ved skoler hvor de har brukt mindre tid.

Hvor mye av din egen tid vil du anslå at du har brukt på undervisningsprosjektet totalt?

Lærerne fikk til slutt et spørsmål om det var noe de hadde savnet i forbindelse med undervisningsopplegget. Svarene framkommer i tabellen under.

Kommentarer fra lærerne:

8. klasse:

Jeg synes selv at min kompetansen til å få fram det beste i elevne ikke holdt helt mål her. Vet ikke om opplegget kunne gjøre noe med det. Elevene distanserte seg.

For min egen del synes jeg det ble veldig intenst og slitsomt å ha tre hele dager alene. Tror med fordel at to lærere kunne ha delt på opplegget

Et godt opplegg.

Egen elevlogg m/spørsmål som var tilpasset oppgavene fra de tre dagene.

Koble inn rollespill i større grad. Større elevaktivitet - for mange like oppgaver. Større variasjon.

At noen fra rådet for psykisk helse besøkte eller tok kontakt med oss under eller rett før oppstart. Vi hadde jo gitt beskjed om når vi starta.

9. klasse:

Flere oppgaver med ulike vinklinger. Oppgavene hadde en tendens til å ta kortere tid enn antatt. Derfor ville det ha vært en fordel å ha et større antall oppgaver å velge fra.

10. klasse:

Mer konkret og håndfast opplegg for 10. klasse

---

4 Funn fra telefonintervjuene

For å få en utdyping av svarene fra undersøkelsen gjennomførte Statskonsult telefonintervjuer med fire lærere fra fire av ungdomsskolene som hadde benyttet undervisningsopplegget. Hovedmomenter fra disse telefonintervjuene presenteres nedenfor.

4.1.1 Generell tilfredshet

En av lærerne ga uttrykk for at de var generelt kritiske til undervisningsopplegget og en del av oppgavene i permen. Kritikken er formulert i eget brev til Rådet for psykisk helse.

To av lærerne var generelt positive til undervisningsopplegget, og en ville bruke undervisningsopplegget videre uansett hva som skjer med det. Denne læreren ga også uttrykk for at de elevene som ikke hadde vært med på undervisningsopplegget ønsket at det også skulle brukes i deres klasse fordi de hadde hørt at det var bra. En annen lærer ga de uttrykk for at det var viktig å sette av tid til dette undervisningsopplegget fordi det bidro til å sette fokus på dette viktige området som mange unge sliter med i dag.

4.1.2 Misnøye med gjestelærer blant elevene

I den kvantitative spørreundersøkelsen finner vi at elevene i større grad er misfornøyd med bruk av gjestelærere enn det lærerne selv var. Nærmere halvparten av elevene (45 prosent) var negative til bruk av gjestelærer. Lærerne i 8. klasse gir derimot bruk av gjestelærere god karakter på spørsmål om hvordan de mente de ulike undervisningsformene fungerte.

I det kvalitative oppfølgingsintervjuet ble de fire spurt om hva de trodde dette kunne skyldes. Tre av lærerne hadde de ingen kommentarer til dette, men på en av dem forklarte at de brukte gjestelærere i liten grad fordi de opplever at det er de faste lærerne elevene er mest fornøyd med, og at de derfor prøver å unngå gjestelærere. På en annen skole hadde de ikke brukt gjestelærer i dette prosjektet.

4.1.3 Bedre oppfølging av lærerne?

I den kvantitative spørreundersøkelsen som lærerne svarte på ble de bedt om å vurdere hvordan de mente ”rådgivning underveis” og ”oppfølging” hadde fungert. Dette fikk en ganske lav skåre (jf. kapittel 3.2.1). I den kvalitative spørreundersøkelsen spurte vi derfor de fire lærerne som deltok i denne om hva de mente om dette, og har oppsummert det slik:

- På en skole ga læreren som ble intervjuet uttrykk for at lærerne kunne trenge hjelp til diagnosedelen i 8. klassetrinn. Helsesøster på denne skolen mente at hun hadde fått beskjed for sent og kunne derfor ikke bidra i undervisningsopplegget. Opplegget hadde gått intensivt over tre dager, og de mente at Internett kunne blitt brukt til oppfølging underveis.
- Lærere har ikke kompetanse til å holde på med dette.

- En lærer ønsket seg bedre oppfølging fra Rådet for psykisk helse. De ringte Til Rådet før de startet undervisningsopplegget, og forventet egentlig en oppfølging. De hørte imidlertid ingenting, og ga uttrykk for at de savnet dette. De hadde samtidig forståelse for at det ikke var mulig for Rådet å besøke alle som deltar i undervisningsopplegget, men at det kanskje ville vært mulig i noen områder. De ga også uttrykk for at Rådet kunne ringt dem underveis for å høre hvordan det gikk, eller for eksempel hatt daglig kontakt med dem på e-post eller gjennom en egen nettside med diskusjonsforum om undervisningsopplegget.
- På en annen skole kunne også tenkt seg bedre oppfølging underveis i prosjektet. Lærerne hos dem hadde vært begeistret for introduksjonssamlingen, og var oppglødde da de kom tilbake. De ønsket også å bli kontaktet underveis i undervisningsopplegget, og mente at dette også kunne ha bidratt til å ”forplikte” lærerne i større grad. De sa at ”det aller beste hadde vært om de hadde kommet hit på besøk, men dersom det ikke var mulig på grunn av økonomi, ville en telefon vært å foretrekke framfor et brev. Å bruke e-post er en annen mulighet. Når vi vet litt om hva som finnes av skjulte psykiske problemer hos ungdom, kan man godt spandere en slik oppfølging.”

4.1.4 Behov for kompetanseutvikling, kurs eller veiledning?

Som oppfølging til dette spørsmålet ba vi de fire lærerne fortelle hva slags kompetanseutvikling, kurs eller veiledning de trengte for å kunne bruke denne skolepakken i sitt undervisningsopplegg. Vi har oppsummert svarene slik:

- En lærer ga uttrykk for at det var viktig med trygghet i lærerrollen, i deg selv og i klassen for å kunne undervise med utgangspunkt i permen. De mente at undervisningsopplegget ikke egnet seg for vikarer, at en nok bør være to lærere, og at det er en typisk klassestyreroppgave. De sa også at de ikke hadde gjennomført undervisningen dersom de ikke hadde vært på kurs først, og at det burde være et krav at alle har gått på et slikt introduksjonskurs før de begynner å bruke undervisningsopplegget. De foreslo også at kommunen eller at noen ”pilotskoler” kan stå for oppfølging.
- En annen lærer hadde lagt opp undervisningen på den måten at de snakket mer rundt psykiske lidelser. Denne læreren ønsket seg også tettere bedre oppfølging. Spesielt fordi de hadde en elev med en psykisk lidelse, og nettopp i slike situasjoner var viktig å vite hva man kan si eller ikke si, og hvordan man skal takle dette. De mente at introduksjonssamlingen var veldig inspirerende, og vi ønsket seg en samling i etterkant også for å utveksle erfaringer i kombinasjon med et kurs.
- De som deltok i dette undervisningsopplegget hadde fått god innføring på introduksjonssamlingen, mente en tredje lærer. De hadde sendt en lærer fra hvert klassetrinn til samlingen, men opplevde at når de kom tilbake og skulle overføre kunnskapen til de andre lærerne, hadde de følte at dette ikke var så lett. De hadde følt seg litt alene og kunne trengt en ”pep”.

4.1.5 Undervisningspermens "fysiske tilstand"

Til slutt spurte vi om kvaliteten på permen som lærene fikk utdelt. To av fire svarte at permen fungerte utmerket, men at selve "ring-mekanismen" hadde gått i stykker. De to andre hadde ikke merket noe til dette.

---

5 Vurdering av prosjektet

5.1 Godt prosjekt

Spørreundersøkelsen har vist at elever og lærere er godt fornøyd med undervisningsopplegget. Både lærere og elever oppgir at det fører til kunnskapsøkning og økt mestring av egen psykisk helse. Funnene fra undersøkelsen tyder på at undervisningsopplegget har truffet elevene på et område der de er motivert og har gode muligheter til å bearbeide informasjonen. Undervisningspermen ser også ut til å ligge på et nivå som stemmer godt overens med elevenes evner til å bearbeide denne type informasjon.

Lærerne er både fornøyd med hvordan undervisningsopplegget passer til elevenes nivå og i forhold til læreplanene. Det kom fram at undervisningsopplegget kanskje burde vært lagt mot slutten av året for 8. klassene fordi de da ville vært tryggere på hverandre.

5.2 Lidelser eller sykdom?

I evalueringen er både begrepet psykisk sykdom og psykisk lidelse brukt i spørsmålsstillingen. Det kan se ut som om elevene har et godt bilde av hva som er psykisk sykdom og hva som ikke er det. I forhold til begrepet psykisk lidelse er elevenes oppfatning uklar. I skolepermen er ordet lidelse brukt. Elevene har et ganske godt bilde av hva som er psykisk sykdom, hva som er i grenseland og hva som er vanlige problemer.

5.3 Lærdom og undervisningsformer

Alle klassetrinn oppgir å ha lært mye om det som har vært hovedtema for trinnet og om psykisk helse generelt. Forskjellene mellom skolene er her systematiske. Den skolen som har de elevene som har lært mest på et trinn skårer også høyest på de andre trinnene.

De undervisningsformene som elevene opplever som mest lærerike er undervisningsformer som gruppearbeid og presentasjoner i klassene. Det kan se ut som om dette er et tema der elevene opplever det som viktig å arbeide mye muntlig sammen med andre elever og lærere som de er trygge på. Lærerne er i større grad enn elevene fornøyd med skriftlige oppgaver og skriftlig arbeid. De er også mer fornøyd med gjestelærer enn hva elevene er. Ellers er det i stor grad samsvar mellom undervisningsformer som lærerne vurderer som positive og de som elevene vurderer som positive.

5.4 Holdningsendringer

Ved å sammenstille funnene fra denne undersøkelsen med tilsvarende spørsmål stilt i andre undersøkelser, har vi ikke funnet store positive holdningsendringer bortsett fra når det gjelder spørsmålet om elevene ville trosset venners ønsker og sagt ifra om psykiske problemer som vennen eventuelt måtte ha. Det ser ut som om prosjektet har ført til at flere elever nå ville tatt initiativ til å søke hjelp på vegne av venner mot deres ønske enn hva tidligere undersøkelser har vist.

Det bør ses på hvordan undervisningsopplegget påvirker elevenes oppfatning av egen psykisk helse. Det er ingen klare funn her, men elevene som har vært gjennom prosjektet sier i mindre grad at de har en god psykisk helse enn hva 16 åringer sa i en undersøkelse i 2001. Dette kan skyldes faktorer utenfor prosjektet, eller at oppfatningen av psykisk helse blir endret gjennom prosjektet. Det er viktig at prosjektet ikke bidrar til å sykeliggjøre normale tilstander.

5.5 Hvor vil de hente informasjon og hjelp?

Elevene oppgir familien som viktigst for å skaffe seg informasjon om psykisk helse. Det første elevene ville gjort dersom de hadde psykiske problemer er å snakke med familien. Andre viktige kilder til informasjon og hjelp er helsepersonell på skolen, lege/psykolog/psykiater og venner. Internett oppgis som ganske viktig når det gjelder å skaffe seg informasjon, men ikke like viktig når det gjelder hva en ville gjort dersom en hadde psykiske problemer.

5.6 Lærere og prosjektet

Undervisningsopplegget har vært brukt i mange fag og lærere i ulike fag har samarbeidet om undervisningen. Helsepersonell er også trukket inn i prosjektet. I intervjuene med lærerne kom det fram at det er viktig med trygge lærere som fungerer godt i forhold til sin klasse når det jobbes med prosjektet. Det ble poengtert at det er en typisk klasseforstanderoppgave. Elevenes relativt negative vurdering av gjestelærere underbygger dette.

Det er relativt store forskjeller på hvordan elevene og lærerne vurderer undervisningsopplegget på de ulike skolene. Alle skoler er gjennomgående positive. Det er imidlertid et klart mønster som viser at de skolene som har de mest fornøyde elevene på ett klassetrinn har de mest fornøyde elevene også på andre klassetrinn. Dette samsvarer til en viss grad med hvordan lærerne på de enkelte skoler har vurdert opplegget. Det er også en tendens til at de skolene der elevene oppgir å ha lært mest, er de skolene hvor lærerne har brukt mest tid på prosjektet.

Lærerne var godt fornøyd med den praktiske tilretteleggingen på forhånd og informasjonen på forhånd. Rådgivningen underveis og oppfølgingen var de lite fornøyd med. I undersøkelsen framkommer det at lærerne synes dette er et krevende og utfordrende område å undervise om. De føler at deres kompetanse ikke strekker helt til og at de kunne hatt behov for oppfølging underveis. De skolene som nå deltok hadde fått meget god tilrettelegging og informasjon på forhånd. Dette kan ha ført til et høyt forventningsnivå også når det gjaldt rådgivningen underveis og oppfølgingen. Lærernes forventinger til oppfølging må stemme med det de kan få. De gir uttrykk for at det er behov for opplæring både i pedagogikken som er brukt i permen og i temaet psykisk helse før de kan benytte permen. I undervisningssituasjonen har de også behov for hjelp til blant annet diagnosedelen. Ved en videreutvikling av skolepakka peker resultatene fra denne evalueringen på at det må lages opplegg for og settes av ressurser både til å forberede lærerne og til å følge dem opp under undervisningen.

Det er varierende i hvilken grad helsepersonell på skolene er trukket inn i prosjektet. Det påpekes som en svakhet at de er trukket inn for sent.

---

6 Statskonsults anbefalinger til videreutvikling

Evalueringen av skolepermen er så positiv at Statskonsult vil anbefale at den videreutvikles for å brukes i større skala. På bakgrunn av denne evalueringen vil Statskonsult anbefale følgende:

- Lærerne var meget fornøyd med informasjon og praktisk tilrettelegging på forhånd. Det er viktig at dette ivaretas også når prosjektet skal settes ut i større skala. Rådet må lage et godt system for dette som er dimensjonert for det antall skoler som skal bruke permen. Det er viktig at dette både tar opp psykisk helse som tema, pedagogikken som legges til grunn og hvordan permen praktisk kan brukes. Statskonsult ser dette som avgjørende for at skolepakka skal fungere etter intensjonene.
- Alle lærere som bruker undervisningsopplegget må kurses på forhånd. Dette kan skje gjennom sentrale kurs eller ved desentraliserte opplegg i regioner, fylker, kommuner eller gjennom superbrukere på den enkelte skole.
- Det bør vurderes hvordan helsepersonell på skolene i større grad kan komme inn i prosjektet. Helsesøstrene bør informeres godt på forhånd.
- Lærerne er ikke fornøyd med rådgiving underveis og oppfølging. Det er viktig at Rådet lager et system for dette. Det må klart framkomme hva som kan forventes fra Rådets side på disse områdene. Det bør lages rutiner for tettere oppfølging av lærerne som gjennomfører undervisningsopplegget.
- Elevene oppgir foreldre som viktigst for å skaffe seg informasjon og som de først vil gå til dersom de har problemer. Dette bør avspeile seg i permen.
- Undersøkelsen kan tyde på at ordet lidelse oppleves som uklart av elevene. Ordet psykisk sykdom ser det ut som om elevene opplever som mer i samsvar med de tilstandene som tas opp i permen. Rådet bør vurdere å benytte ordet sykdom i stedet for lidelse.
- Elevene som har gjennomgått opplegget har ikke større tillit til hjelpeapparatet eller opplevelse av kunnskap om hvor de skal gå dersom de trenger hjelp enn andre tilsvarende ungdomsgrupper. Undervisningsopplegget bør videreutvikles på dette området.
- Det bør vurderes i hvilken grad skolepermen er med på å sykeliggjøre alminnelige tilstander. Dette bør være et viktig punkt i opplæringen av lærerne.
- Statskonsult anbefaler at det gjøres en bredere evaluering etter at en justert skoleperm har vært i bruk.
- Ringpermene må bli mer holdbare.

REFERANSER

Tittel:	Vi vil snakke om det Evaluering av prosjektet ”Alle har en psykisk helse”
Forfatter(e):	Kjetil Hillestad Lisbeth Udland Hansen
Statskonsults notatnummer:	2003:6
Prosjektnummer:	623
Prosjektnavn:	Evaluering av informasjonssatsingen i forbindelse med opptrappingsplanen for psykisk helse
Prosjektleder:	Kjetil Hillestad
Oppdragsgiver(e):	Sosial- og helsedirektoratet
Resymé:	Notatet evaluerer undervisningsopplegget ”Alle har en psykisk helse”
Arbeidsområde:	☐ Styring og resultatorientering ☐ Omstilling og organisasjonsformer ☐ Informasjonsteknologi ☒ Kommunikasjonsutvikling ☐ Internasjonalisering ☐ Lederskapsutvikling
Emneord:	Psykisk helse, undervisningsopplegg, evaluering, skole, lærer, undervisning
Dato:	3.april 2003
Sider:	47
Utgiver:	Statskonsult Postboks 8115 Dep 0032 OSLO